

JURIIDILINE AJAKIRI

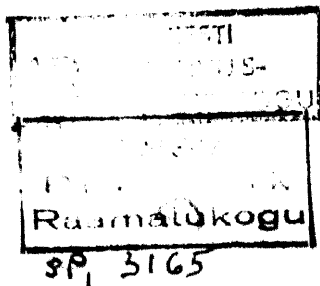

Spetsiaalne fond

ÕIGUS

VIIETEISTKÜMNES AASTAKAIK

1934. a.

TOIMETUS:

R. Rägo (peatoimetaja), E. Ein, K. Grau, T. Grünthal,
A.-T. Klümann, H. Kristal, E. Maddison, A. Palvadre,
K. Parts, J. Uluots, A. Mägi (toimetuse sekretär).

Väljaandja: Tartu Õigusteadlaste Selts.

Laesio enormis.

Leo Leesment.

(Järg.)

IV. Eesti kehtiv õigus.

Laesio enormis tekib kahel juhtumil: esiteks, kui ostuhind ei ulatu isegi pooleni eseme tavalisest, tõelisest väärtusest, ja teiseks, kui ostuhind ületab üle kahe korra tavalise, tõelise väärtuse.

BES-s kõneleb *l. en.-e* üle kõigepealt art. 3849, milles on öeldud: „Kui hind ei ulatu isegi pooleni eseme tõelisest väärtusest, siis võib taotella lepingu tühistamist.“ Nimetatud artikkel, esinedes ostu-müügi kohta käivas peatükis, annab vaid üldisi direktiive. Lähemaid näpunäiteid ja üksikasju leidub art. 3893. Viimase järgi on lubatud taotella ostu-müügi tühistamist nii müüjal kui ka ostjal, samuti on antud võimalus kontrahendil vältida lepingu tühistamist seeläbi, et viimane lisab või vastavalt vähendab lepinguhinda tõelise väärtuseni. *L. en.-e* läbi tekkinud vahetasu eseme tõelise väärtuse ja müüdü hinna vahel tarbe korral määratakse kindlaks kohtu poolt (BES art. 3895). Tavaliselt see toimubki kohtu poolt toimepandava ekspertiisi kaudu. Lepingu tühistamisel ostja peab taastama peale eseme ka vilja, mis saadud peale lepingu sõlmimist; teiselt poolt ka müüja peab tasuma peale saadud ostuhinna ka protsendid, samuti hädavajalised ja õigustatud kasulikud kulutised (BES art. 3896).

Art. 3849 ja 3893 nägid ette *l. en.-t* ostu-müügi juures. Kuid *l. en.-e* kehtivus on laiem. BES näeb ette lepingu tühistamist *l. en.-e* korral ka teiste lepingute puhul. Need on rendi- ja üürileping (BES art. 4037 ja 4115), samuti vahetusleping (BES art. 3979). Siis veel tagasiost ja tagasimüük (BES art. 3925) ja kodune pärandijaotus (BES art.

2742)²⁰. Viimases on kannatanul, nagu ostu-müügi puhul kaks võimalust: nõuda kahjutasu või uut jaotust.

Sobingu (*Vergleich, mirovaja sdelka*) korral võib toimingut tühistada vaid Eestimaa maaõiguse kehtkonnas. Muis Eesti piirkonnis pole ette nähtud nimetatud võimalust (BES art. 3615)²¹.

Mainitud Eestimaa maaõiguse kehtiv norm põhineb arusaamatusel. Sest artikli allikana BES-s on näidatud Eestimaa rüütli- ja maaõigus, IV, 1, 10, mis kõneleb: ... *dass er im Vertrage auf ein Merkliches über die Hälfte sei vervorteilet und verkürzt worden*,... — ja edasi: ... *einer Betruglichkeit fast gleich*... Viimase artikli allikana omakorda esinevad: üks kohtuotsus a. 1597, M. Brandis'e *Collectanea* ja peale selle XVI sajandi ladinakeelsed üldõiguse teosed *Mynsinger* ja *Gail*. Viimased näevad ette sobingu tühistamist vaid harukordadel, kui kahju üle poole on *magno excessu* — suure vahega — *laesio enormissima* korral, mil ka *dolus praesumitur*. Kuid mitte *laesio enormis*e korral, sest siis esineb vaid *modicus excessus* — väike vahe, on ju sobingu eesmärgiks ikkagi lõpetada vaidlust: *cum transactio ad hoc sit inventa, ut fines litium imponatur*²². Crusius'e Eestimaa rüütli- ja maaõiguses ongi ette nähtud *laesio enormissima*, mida näitavad just sõnad: *auf ein Merkliches* — märgatavalt, samuti *Betruglichkeit* — *dolus*. Nimeetatud sõnad ostu-müügi ja vahetuse puhul ei esine²³. Tol ajal tehti vahet kahe liigi ülemäärase kahju vahel Püha Rooma riigi Riigikambrikohtu praksises, mis hiljemini jälle kadus.

Peale selle mainitud Eestimaa rüütli- ja maaõiguse artikkel pole selge ka terminoloogiliselt. Sest seal esinev *Vertrag* tähendab nimetatud maaõiguses muidu lepingut üldiselt²⁴.

---

²⁰ Vt. ka V. Bukovski, BES kommenteeritud väljaanne; II köide. Riia 1914, lk. 1047 j., ad art. 2742. — Vt. ka allpool allmärkus 23.

²¹ Scheuer, *op. cit.*, lk. 339 j. siin on eksinud, valesi aru saades Eestimaa maaõiguse mõiste ulatusest.

²² Joachim Mynsinger, *Singularium observationum iudicii imperialis camerae centuriae* VI. Helmstedt 1599, lk. 562 j. (VI, 91). — Andreas Gail(l), *Practicarum observationum... libro duo*. Köln 1661 (esimest korda ilmunud Kölnis 1578), lk. 425—427 (II, 70; Ewers'i juures ekslikult II, 7!).

²³ Kuid nad esinevad koduse pärandijaotuse juures.

²⁴ Vrd. Ewers, *op. cit.*, vt. lk. 223 (I, 28, 5) ja lk. 320 (IV, pealkiri, IV, 1, 1).

Sobing — *Vergleich* — esineb viimases oskussõnana *Kompromiss*, samuti tegusõnana *vergleichen*²⁵. Lepingu mõttes üldiselt on mainitud artikkel mõistetud ja tsiteeritud BES-s, art. art. 3893 (ost-müük), 3979 (vahetus) ja 4037 (rent ja üür) allikana.

Et BES art. 3615 sobingu tühistamist *l. en.-e* puhul võimaldab, on nähtavasti mõjustanud ka 1832. a. R. I. L. S a m s o n v. H i m m e l s t i e r n'i koostatud eraõiguse eelkava § 3228²⁶.

F. G. v. B u n g e juba oma „Eraõiguses“ järeldeb Eestimaa maaõiguse järgi *l. en.-i* kehtimist sobingu puhul seepärast, et Eestimaa rüütli- ja maaõiguse IV, 1,10 näeb seda ette üldiselt lepingute kohta, kuhu aga kuulub ka sobing. Polnud ju olemas erinormi viimase mittekehtimise kohta²⁷. Kuid tolleaegne, s. t. XIX saj. kirjandus üldiselt eitas *l. en.-t* sobingu puhul²⁸.

Järgnevate lepingute juures BES-s *l. en.* ei tule kohaldamiseks. Need on teenistusleping (BES art. 4190)²⁹ ja elurendise leping (BES art. 4016). Lõppeks ka oksjoni korral (BES art. 3969 ja 3897₃). Selle all tuleb mõista nii vabatahtlikku kui ka sunduslikku oksjonit³⁰.

BES järgi *l. en.-e* kohaldamine on piiratud paljude asjaolude olemasolul. Viimased on kokku võetud art. 3897, ja seal loendatud kaheksas punktis. Kõigepealt *l. en.* tuleb arvesse vaid siis, kui lepingu sõlmimisel eseme tõeline väärtus polnud teada. Oli viimane kannatanule teada, siis langeb ära *l. en.-e* taotlus (BES art. 3897₃). Samuti ei tule kohaldamiseks *l. en.*, kui pooled lepingut sõlmides loobuvad tekkida võivast *l. en.-e* taotlusest (BES art. 3897₂). Siia kuulub ka juhtum, kui leping oli sõpruslepinguks (nn.

²⁵ *Ibidem*, lk. 322 (IV, 1, 6 ja 7) ja lk. 223 (I, 28, 5).

²⁶ Viimase kohta: M a d a i, *op. cit.*, lk. 171 j. ja 160. — O. S c h m i d t, *Rechtsgeschichte Liv-, Est- und Kurlands*. Tartu 1894, § 116. — A. E. N o l d e, *Otšerki po istorii kodifikatsii...*, Kodifikatsija mestnago prava pribaltiiskih guberni, Peterburi 1914, lk. 136.

²⁷ B u n g e, *Das liv- und estländische Privatrecht*. 2. väljaanne; I. Tallinn 1847, lk. 494.

²⁸ Vt. C h r i s t i a n F r i e d r i c h G l ü c k, *Ausführliche Erläuterung der Pandekten*. XVII, 1. Erlangen 1815, lk. 124. — M a d a i, *op. cit.*, lk. 135 ja 171—173.

²⁹ Vt. ka V. Z w i n g m a n n, *Zivilrechtliche Entscheidungen der Riga'schen Stadtgerichte*, VI. Riia 1883, lk. 246.

³⁰ Vt. ka B u k o v s k i, *op. cit.*, lk. 1678, *ad art.* 3897.

„Freundschaftskauf“) (BES art. 3897,₄)³¹. Viimase all tuleb mõista teadlikult ülemäära odavalt või ülemäära kallilt müümist, et kasusaajale anda hüve, nagu selgub ka K. A. D. Unterholzner'i teosest Rooma õiguse kohaldamise kohta³². Viimane teos on olnud Nolde järgi käesoleva lause aluseks³³.

L. en. ei tule arvesse, kui müüdüd esemel puudub turuhind (BES art. 3897,₅). Näidetena on esitatud mainitud artiklis maalid ja vanad mündid³⁴. Need on vaid näited ja neile ei pretendeerita muus, kui nad olid BES koostamise ajal tavalised, elus sagedamini esinevad esemed, millel puudus turuhind. Siin pole nende näidete põhjuseks mitte BES koostaja F. G. v. Bunge kartlik ettevaatus, vaid mõõtuandev oli XIX sajandi ajavaim: klassitsismi õitseage, ja mitte tehnika õitseage, nagu esineb Kaznelsonil: „auruhaamerid või kraanad soomuslaevade tõstmiseks“. Üldiselt on turuhinna mõiste küsimus üksikasjaliselt käsitletud nii Kaznelsoni kui ka Bukovski poolt³⁵.

Kui ost-müük on toimunud riisikoga või kasu lootuses (BES art. 3897,₆), *l. en.* ei pea paika. Muidugi, BES-e koostamisel nimetatud lausega polnud mõeldud kaubandustehingud, vaid siin oli väljendatud roomaõiguslikku nn. lootuseostu — *emptio spei*, kus ostetakse näit. võrguheitmisel kõik võrku tulla võivad kalad (üldse kõik mere-elukad ja esemed) lootuses õnnele. Siin on arvestatud ka juhtumit, et ostja üldse midagi ei saa³⁶. Nimetatud punkti allikatena on mainitud peale *Dig.* 18, 1, 8, 1 veel *Dig.* 18, 4, 10 ja 11, kuid viimase viite asemel oleks vahest olnud kohasem *Dig.* 19, 1, 11, 18 *i. f.* ja *Dig.* 19, 1, 1, 12, mis koht esineb ka Glück'il³⁷.

Bukovski ja Kaznelson on juhtinud tähelepanu vene ja saksa tekstide lahkuminekuile käesolevas küsimuses.

---

³¹ Allikana näidatud *Dig.* 18, 1, 38 sõnab: *si quis donationis causa minoris vendat, venditio valet*. Seega müük kinkimise otstarbega. Vt. ka BES art. 3848.

³² Välja andnud C. Huschke; II. Leipzig 1840, lk. 248. — A. E. Nolde, *Proischozdenie tšasti teksta deistvujuštšago svoda graždanskikh uzakoneni guberni Pribaltiiskih*. Peterburi 1912, lk. 11.

³³ Nolde, *op. cit.*, lk. 72.

³⁴ „Pildid ja vanad rahad“ — Kaznelsonil.

³⁵ Kaznelson, *op. cit.*, lk. 300—302.

³⁶ Vrd. Zwingmann, *op. cit.*, I, Riia 1871, lk. 272. — Vrd. ka Bukovski, *op. cit.*, lk. 1677, *ad art.* 3897.

³⁷ Vrd. Glück, *op. cit.*, lk. 85.

Kuna venekeelses tekstis esineb: „kui ost oli tehtud riisikoga või (Bukovski järgi: „ehk“) kasulootuses“, on saksakeelses väljaandes öeldud: „kui ostuleping oli julguse-, lootuseostuks³⁸“. Arvestades nüüdisaja vaateid ja muutunud olukorda ning eriti kaasaegset majanduselu, ja toetudes ka asjaolule, et Vene ajal oli BES-e venekeelne tekst vormiliselt eesõigustatud, võib tõlgendada sõnu „või kasulootuses“ ka nii, et nende all tuleb mõista kaubanduslikke tehinguid, nagu see esineb ka Erdmann'il³⁹.

Lõppeks, *l. en.* ei tule arvesse, kui testamendi järgi müüja on kohustatud müüma eseme alla tõelise väärtuse (BES art. 3897,¹)⁴⁰. Nimetatud artikkel põhineb rooma õiguse vaatel, millega on respekteeritud pärandijätja soovi. Sisult see juhtum on sarnane sõpruslepinguga (vt. ülal, BES art. 3897,⁴).

Aegumise kohta kehtivad järgmised normid. Nagu BES art. 3897,¹ nähtub, aegub taotlemisõigus *l. en.*-e puhul enamikus kohalikkudes õigustes „aasta ja päeva“⁴¹ jooksul, ja nimelt arvates lepingu sõlmimise momendist⁴². Nii on see Eestimaa ja Liivimaa maaõiguse, samuti Eestimaa linnaõiguse kehtkonnas. Kuid mitte Liivimaa ja Narva linnaõiguste järgi⁴³, kus kehtib kümneaastane aegumistähtaeg⁴⁴.

---

³⁸ Julguseost on riisikoga seotud ost, sest XVII sajandil itaalia keeles tuletatud riisiko tähendab julgust, kaotuseohtu majandustehinguis. — C. F. Mühlenbruch, *Lehrbuch des Pandekten-Rechts*, II. Halle 1836, lk. 382, ja Unterholzner, *Lehre des römischen Rechts von den Schuldverhältnissen*, *op. cit.*, lk. 248, mõlemad mainivad siinkohal ostu: *gewagt*, seega julguseostu.

³⁹ Karl Erdmann, *System des Privatrechts der Ostseeprovinzen Liv-, Est- und Kurland*. IV köide: *Obligationenrecht*. Riia 1894, lk. 321.

⁴⁰ Nimetatud lause, nagu mitmed teisedki, nii BES art. 3897,¹ 2, 3 on võetud Nolde järgi ülalosundatud Mühlenbruch'i teosest; vt. Nolde, *Proisshozdenije...* *op. cit.*, lk. 10 ja 72.

⁴¹ BES art. art. 3059 ja 3060.

⁴² A. Nolken'i BES kommenteeritud väljaanne. Peterburi 1915, lk. 750, *ad art.* 3897. — H. v. Lutzau, *Die Lehre von der Klagenverjährung*, I ja II. Leipzig 1904 ja 1906, lk. 451 j.

⁴³ Erdmann, *op. cit.*, IV, lk. 320 siin on eksinud, öeldes, et ainult Eestimaa maaõiguse järgi kehtib tavaline aegumistähtaeg. — M. O. Gredinger, *Objazatelstvennoje pravo guberni Pribaltiiskih* (Erdmanni teose tõlge märkustega), Riia 1908, lk. 372 mainib samuti ekslikult aegumise kohta vaid „aasta ja päeva“. — Lutzau, *op. cit.*, lk. 452 on jätnud mainimata Narva linnaõiguse 10-aastast tähtaega. — Samuti on Scheuer, *op. cit.*, lk. 339 aegumist valesti käsitanud.

⁴⁴ BES art. 3620.

Mainitud erinevuse põhjused on ajaloolised.

Rootsiaegne Eestimaa rüütli- ja maaõigus, IV, 21, 9, sõnab, et *l. en.*-e korral on aegumistähtjaks „aasta ja päev“. Kuna mainitud maaõiguses üksikute artiklite all muidu riiklikult esinevad allikad, millel artiklid põhinevad, pole siinkohal mitte midagi öeldud. Ja Bunge nimetab seda kohta iseäralikuks — *eigentümlich*⁴⁵. Ühtlasi seletavad Bunge ja Madai, et nimetatud lühiajaline tähtaeg on võetud saksa õigusest⁴⁶.

Eestimaa maaõiguse aastane tähtaeg nähtavasti oli leitud vastuvõtmist ka naabruskonnas — Liivimaa maaõiguses: olid ju tollal maad üksteisele lähemad kui ühe provintsi maa ja linn. Ühtlasi on teada, et Eestimaa maaõigus kehtis ka mitmes Eestimaa linnas, nii Tallinna Toompeal, Paides ja Paldiskis, mistõttu ka maaõiguse „aasta ja päeva“ tähtaeg *l. en.*-e puhul ka teistesse Eestimaa linnadesse üle läks, omandades seal tähenduse ja mõju.

Nii oli *l. en.*-e lühike aegumistärmin igal pool leidnud vastuvõttu, kus üldse kehtis *l. en.*

Kuidas oli lugu *l. en.*-e kehtimisega Liivimaa linnades, samuti Narvas, pole teada, sest otsesest viidet selle kohta ei leidu⁴⁷.

Vene ajal, juba XVIII sajandil, oli hakanud kehtima Eesti- ja Liivimaal kaebusaegumise kümneaastane tähtaeg⁴⁸. Vastav keiserlik otsus 1787. a., hiljem moodustades BES 3620. artikli, kehtib üldise reeglina seal, kus erilisi, lähemaid tähtaegu polnud ette nähtud, ühtlasi redutseerides üle kümneaastasi tähtaegu⁴⁹. Et aga Liivimaa linnaõiguse kehtkonnas ja ka Narvas spetsiaalne, fikseeritud norm *l. en.*-e kohta üldse puudus, hakkaski seal kehtima aegumistähtajana 10 aastat, nagu see ka väljendatud BES artiklis 3897,¹.

---

⁴⁵ Bunge, *Privatrecht, op. cit.*, lk. 495. Samuti Madai, *op. cit.*, lk. 173 j.

⁴⁶ Bunge, *Privatrecht, op. cit.*, lk. 447. — Madai, *op. cit.*, lk. 174.

⁴⁷ Vt. ülal, osas III.

⁴⁸ *Geschichte des Liv-, Est- und Kurländischen Privatrechts*. Peterburi 1862, lk. 228 jj.

⁴⁹ H. v. Lutzau, *Studien und Kritiken zum Ostseeprovinziellen Privatrecht*, I. Riia 1908, lk. 103.

V. Võrdlev-õigusteaduslik ülevaade.

Nüüdisajal on *laesio enormis*'e kaotamise poolt palju häält kuuldavale tulnud. Kiiresti muutuvad majanduslikud konjunktuurid, hindade sage ja enamasti ootamatu tõus ja langus, tehingute sõlmimise ülekanndmine siseriiklikust miljööst avara maailma piirkonda, — kõik see kõneleb *l. en.*-e olemasolu vastu. Kui aga lähemalt tutvuda *l. en.*-e kehtivusega üksikuis riiges, peab tunnustama, et pilt tegelikult on teissugune.

Tõsi küll, „ülemäärase kahju“ kehtkond on märksa vähenenud, eeskätt kaubandusõiguse valdkonnas, kuid mitte niivõrra tsiviilõiguse sfääris. Isegi väljaspool Euroopat, kus rooma õiguse retseptiooni mõju on üldiselt olnud väiksem, kehtib veel tänapäev kohati *l. en.*, sest rooma õigus on kaudselt ikkagi kaugele end tunda andnud. Nii kehtib *l. en.* Kesk- ja Lõuna-Ameerika mõnes vabariigis⁵⁰.

Muidugi on olemas ka neid riike, kes, varemini pooldanud ja kohaldanud *l. en.*-t, hiljemini viimase on kaotanud või vähemalt kaotamas. Nende hulka kuuluvad peaaesjalikult järgmised riigid: Hispaania, Kreeka, Portugal, Saksamaa ja Šveits. Viimases oli *l. en.* juba kaotatud 1900. a. kehtima hakanud BGB-ga. Ja Saksa Kaubandusõiguses veelgi varem — juba läinud sajandi keskel. Üldise Saksa kaubandusseadustiku arutamise komisjoni protokollis 1858. a. öeldakse *l. en.*-e kohta, et ta väline, matemaatiline ja juhuslik tunnus polevat praktiline. Selle asemel pooldatakse kvalitatiivseid tunnuseid, nagu *dolus*⁵¹. Samuti ei esine *l. en.* ka Türgis, kus 1926. a. retsipeeriti Šveitsi tsiviilseadustik.

„Ülemäärane kahju“ kehtib tänapäev suuremas või väiksemas ulatuses Albaanias, Austrias ja ta järglasriikide vastavais osades, siis Belgias, Hollandis, Itaalias, Poolas, Rumeenias. Väärrib mainimist asjaolu, et Albaania obligatsiooniõiguse aluseks on prantsuse-itaalia obligatsiooniõiguse ühine celkava 1927. a., mis näeb ette *l. en.*-t kinnikute suhtes.

⁵⁰ Alljärgnevad andmed riikide kohta põhinevad suuremalt jaolt Scheuer'i tööle, vt. ülal, *op. cit.*, eriti lk. 304 jj.

⁵¹ Scheuer, *op. cit.*, lk. 349 ja 363.

Prantsusmaal kehtib *l. en.* vaid kinniku ja müüja kasuks, nagu see esines Justinianuse seadusandluses. Kaubanduslikkudes tehingutes *l. en.*-t ei ole, sest prantsuse õiguse järgi ainult vallakud võivad esineda kaubandustehingute objektidena. Teisiti Itaalias (ja viimase järgi ka Albaanias), kus kinnikud võivad esineda ka kaubandustehingute objektidena — seega *l. en.* tuleb arvesse ka kaubandusõiguses⁵².

Siis on *l. en.* tuntud Balti riikides. Nagu nägime, meil Eestis; siis, väiksemas ulatuses, Lätis ja ainult osaliselt ka Leedus.

Teiselt poolt Skandinaavia riiges, samuti Inglismaal, üldse ei tunta *l. en.*-t. Ühtlasi ka mitte Nõukogude-Liidus ega endisel Venemaal. Lõppeks, ka Ungari pole tundnud *l. en.*-t, kuigi ta on olnud tugevasti Austria tsiviilõiguse mõju all. Ainult lühikest aega, vähem kui kümne aasta kestel läinud sajandi keskpaigas Austria tsiviilõiguse kehtimise ajal, oli ungarlaste kasustada *l. en.*

Nii näeme kokkuvõttes, et kuigi *l. en.* moodsas ühiskonnas leiab eitamist, siiski paljudes riiges ta esineb tänapäevalgi.

VI. *Laesio enormis de lege ferenda.*

Meie uue, koostamisel oleva tsiviilseadustiku eeltõis kerrib paratamatult ka küsimus selle üle, kuidas suhtuda *laesio enormis'*esse.

Kokku võttes eelnevat ja arvestades Eesti vabariigi olusid peamiselt kui agraarriigi omi, oleks kõige otstarbekam jääda *l. en.*-e juurde tsiviilõiguse valdkonnas ja viimasele mitte kehtimist võimaldada kaubandusõiguses, vaid temale kord otsustavalt kriipsu peale tõmmata⁵³.

Kui kohustusõiguse tähtsamaid eesmärke on inimestevaheliste õiguslikkude suhete reguleerimise soodustamine, siis saavutatakse seda niisama hästi ka *l. en.*-e eksisteerimisel. „Kahju üle poole“ just kaitseb nõrgemat poolt juriidiliste vahetõrgete sõlmimisel, millega sugugi ei pidurdata õiglaste majandussuhete tekkimist. Kui aga pooled ise ei taha

⁵² Kaznelson, *op. cit.*, lk. 297 pole siin selge. Vt. ka Scheuer, lk. 317, 325 ja 328.

⁵³ *L. en.*-e kehtimine kaubandusõiguses *de lege lata* on vaieldav. Kaznelson suhtub sellesse eitavalt. Teisiti professor A. Piip, Kaubandusõigus, Tartu 1933, lk. 192.

sellist kaitseabinõu, siis on ju selleks parimaks võimaluseks lihtsalt loobuda lepingu sõlmimisel tekkida võivast *l. en.-e* kehtivusest. Näeb ette ju seda ka kehtiva BES art. 3897₂. Kindlasti tuleb ka ühtlustada aegumistähtaega üheks aastaks. Osaliselt kehtiv kümneaastane tähtaeg on liiga pikk ja tarbetu.

Teine lugu on kaubandusõiguses. Kaubanduslikes tehinguis, kus lepingute sõlmimine poolte vahel on niiõelda igapäevseks nähtuseks ja pooled-kaupmehed on küllalt vilunud oma äritoiminguis, seal muidugi *l. en.-e* kehtimisel pole mõtet ega otstarvet. Seal ta on pidurdavaks teguriks. Olgu siin mainitud, et juba saja aasta eest Balti eraõiguse kodifitseerimise eeltööde juures Liivimaa komitee, mis oli määratud eelkava läbivaatamiseks, oli *l. en.-e* lubatavuse vastu kaubanduskäibes. Komitee juhtis tähelepanu sellele, et kaubanduslik hind sõltub konjunktuurist ja et kaupmees on isik, kes teadlik tema poolt ostetavas kaubas⁵⁴.

L. en.-e vastased väga sageli toovad ette ta kahjuks järgmisi argumente. *L. en.-t* olla tegelikult raske kindlaks teha. Eriti raske aga olla just „tõelise väärtuse“ määramine ja seisukorra endistamine. Siis, teiseks, lepingu tühistamine sõltuvat vaid kord kindlaksfikseeritud matemaatilisest suurus — poolest väärtusest. Lõppeks, *l. en.* väga kergesti võimaldavat šikaneerimist ja asjata protsesside tekkimise võimalusi protsessimishimulistele.

Nendele väidetele tuleb vastu seada järgmist:

Esiteks, silmanähtavalt selged õigussuhted inimeste vahel vaevalt kutsuvad esile kohtulikku protsessimist. Viimane tekib vaid siis, kui pooltevahelised õigussuhted pole selged, kui valitseb arusaamatus ja erinevad üksteise arvamused. Siis ongi just kohtu ülesandeks oma abi pakkuda ja selgitada ning lahendada ebaselgeid, vaieldavaid vahekordi.

Arvamus, et *l. en.-e* matemaatiline fikseering pole millegagi põhjendatud, ei pea paika. Sest mitte ainult jurisprudents, vaid terve inimelu on reguleeritud kindlalt fikseeritud terminitega. Vastasel korral poleks ka positiivne õigus mõeldav, kui puuduksid kindlad, täpsad lähtekohad. On ju küllalt keerulisemaidki suurusi meie kehtivas õiguses, mis nüüdisajal millegagi ei põhjenda oma olemasolu. Nii näit. BES

⁵⁴ Nolde, Otšerki... *op. cit.*, lk. 190.

„aasta ja päev“, mis pealegi üksikuis kohis — linnas ja maal — on erinev ja seni võinud muutumatult püsida⁵⁵.

L. en.-e asemele seatakse subjektiivset tunnust, mis teise inimese hädaseisundi kasustamist, *dolus*'t jne. Kuid ka selle tõendamine kohtu ees pole lihtsam. Ta annab küll kohtule laiemaid volitusi, kuid kindlakstegemist ei kergenda⁵⁶.

Kolmas argument *L. en.-e* vastu, šikaneerimise võimalus, — seda leiab otsija ka mujal kerge vaevaga. Kas just *L. en.* seda rohkem võimaldab, seda võib kindlalt öelda vaid siis, kui see tõendatud, kas või statistiliste andmetega või mõnel muul viisil. Sest protsessihimuline leiab kergesti alati protsessialust.

Eesti 1934. a. Konkursiseaduse eelnõu materiaa- õiguslik külg.

Timotheus Grünthal.

I. Konkursitomp, selle koosseis ja juriidiline loomus. — II. Varad, mis kuuluvad eraldamisele ja välistamisele konkursitombust. — III. Kreditoride rahuldamisest. — IV. Üldkokkuvõtteid.

I. Konkursitomp, selle koosseis ja juriidiline loomus.

Kohtumäärusel, millega teatav isik tunnistatakse maksujõuetuks, on tähtsad juriidilised tagajärjed: see tema vara, mis kuulub konkursitompu ning tuleb jaotamisele konkursikorras tema kreditoride vahel, läheb täiesti tema valitsemiselt ning majandamiselt ära ning selle kohta on korraldusõigus tema kreditoridel¹.

1. Seega on materiaaõiguslikust seisukohast kõigepealt tähtis selitada, milline maksujõuetule isikule kuuluv vara langeb konkursitompu.

See küsimus on maailma riikide seadusandluses lahen-

---

⁵⁵ Meie lõunanaaber, Läti vabariik, on sellest juba tükk aega üle saanud. 1924. a. muudeti BES art. 3060 „aasta ja päev“ liikuvaks aastaks (kustoša gada), milles 365 päeva. — Lettlands Bürgerliches Gesetzbuch, välja andnud C. v. Schilling ja H. Ehlers. Riia 1928, lk. 372, art. 3060.

⁵⁶ Vrd. I. A. Pokrovski, Osnovnõja problemõ graždanskago prava. Moskva (1916), lk. 231 j.

¹ 1934. a. Konkursiseaduse eelnõu § 12; tagapool mainitud: Eelnõu.

datud mitmeti. Suurem osa seadusandlusi asub seisukohal, et konkursitompu langeb kõigepealt see vara, mis võlgnikul on tema maksujõuetuks tunnistamise hetkel, samuti ka see vara, mille ta omandab konkursimenetluse kestel². Samasel seisukohal asus ka Vene keisririigi seadusandlus³. Erandlikul seisukohal on ainult Põhja-Ameerika Ühendriikide ning Saksamaa seadused: siin kehtib põhimõte, et konkursitompu langeb ainult see vara, mis võlgnikul on maksujõuetuks tunnistamise hetkel, kuna konkursimenetluse kestel omandatud vara on konkursist vaba (*Neuerwerb ist konkursfrei*)⁴.

Meil Baltimail 1889. a. kehtima pandud seadus asub selles küsimuses kompromissiseisukohal, määrates⁵, et konkursitompu kuulub: 1) igasugune vara, mis võlgnikule kuulub konkursi avamise ajal tsiviilseaduse järgi, välja arvatud need asjad, mis sama seaduse järgi ei kuulu konkursitompu üleandmisele või mida TKS sätete kohaselt ei saa keelustada; 2) vara, mis kuulub konkursitompu üleandmisele võlgniku tehingute ja toimingute kehtivusetuks tunnistamise seaduse põhjal; 3) vara, mis võlgnik tasuta omandab konkursimenetluse kestel⁶. Nii kuulub meil kehtiva seaduse järgi konkursitombule üleandmisele ainult see konkursimenetluse kestel võlgniku poolt omandatud vara, mis ta on saanud tasuta, s. o. kas kinkelepingu, pärimise, abiellumise jne. teel, kuna kõik tasuliselt omandatud vara on konkursivaba. Selle seisukoha on Konkursiseaduse eelnõu⁷ ka omaks võtnud ja sellega võib täiesti ühineda, sest see on õiglane

² Prantsuse C. d. c. § 443; Šveitsi Schuldbetrag und Konkursgesetz § 197; Inglismaa B.A.s. 38a; Austria KO § 1 (§ 5); Ungari Konkursiseadus § 1 (§ 5) jne.

³ KaKS § 478 järgi loeti kõik vara, mis võlgnik konkursi kestel omandas, konkursitompu kuuluvaks. Senat seletas, et pole alust selle vara hulgast eraldada ka neid rahasummasid, mis võlgnik isikliku tööga on teeninud (Kohtu departemangu otsus 1891. a. nr. 1836, toodud D. A. Nossen koostamatus Ustav o nesostojateljnosti, 4. tr. Peterburis 1909. a., lk. 174 § 4).

⁴ Ernst Jaeger, Lehrbuch des Deutschen Konkursrechts, VIII Auflage, Berlin und Leipzig 1932, lk. 91. Samuti sama autori Kommentar zur Konkursordnung VI—VII Auflage, Bd. 1, Berlin u. Leipzig 1931, lk. 39 jj., ptk. V „Grenzen der Erwerbszeit“.

⁵ TKS § 1899 lisa p. 18.

⁶ See norm on eelnõusse sisuliselt muutmata mahutatud § 73 all, kuid selle § p. 2 on allikate näitamisel silmanähtavalt ekslikult viidatud TKS § 819; nähtavasti on siin mõeldud küll TKS § 973 või TKS eelnõu § 1102.

⁷ § 73.

ning ka majanduslikult põhjendatud ning on juurdunud meie rahva õiglustundesse.

2. Teine küsimus, mis vajab selitamist, on: mis tuleb mõista selle vara all, mis võlgnikule kuulub konkursi avamise hetkel ja mis langeb konkursitompu?

Mõni vanem seadus loendab üksikult neid varaliike, mis arvatakse konkursitompu⁸. Meil 1889. a. kehtima pandud seadus asus teisele seisukohale⁹. Kokkukõlastades konkursimenetluse Baltimail kehtiva tsiviilseadusega, hoidus seadusandja KaKS eeskujust ega loendanud üksikuid varaesemeid, millest koosneb konkursitomp, samuti ei asunud ta üksikasjaliselt määritlema sätteid ja isikuid, kuidas ning kellel on õigus sellest tombust teatavate esemete välistamist taotlella või nõuda eelisõigustatud korras teatavast varaliigist rahuldust, vaid piirduti teatavate üldpõhimõtete ülesseadmisega, mis kohtul on juhtnööriks nende küsimuste lahendamisel. Viidates seejuures vastavaile BES normidele ning nende täienduseks antud seadustele, tuli seadusandjal mahutada konkursimenetluse normidesse siiski ka reegleid, mis puudusid vastavais materiaalõiguslikes seadusis ja mida oli raske lahendada ka nende seaduste üldmõtte järgi¹⁰. Vastavalt sellele ongi koostatud TKS § 1899 lisa pp. 18—25, mis eelnõusse on muutmatult üle võetud¹¹, milledele lisandatud üksikud täiendused, näit. riigi väärtpaberite, aktsiate ja obligatsioonide realiseerimise korra kohta¹². Samuti on nähtavasti asja selguse mõttes nende normide juurde paigutatud mõningad sätted, mis puudutavad võlgniku poolt sõlmitud tehingute tühistamist ja sellest järgnevaid tagajärgi¹³.

TKS § 1899 lisa p. 18 ütleb kõigepealt, et konkursitompu langeb igasugune vara, mis konkursi avamise ajal kuulub tsiviilseaduste alusel võlgnikule. Meie BES annab täpsaid juhtnõore näit. selle kohta, millistel tingimustel teatavaid kaupu tuleb lugeda võlgnikule kuuluvaiks¹⁴. Samuti on BES

⁸ Näiteks Vene KaKS §§ 460—486.

⁹ Gasman ja Nolcken, Položenije o preobrazovanii sudebnoi tsasti, I osa, lk. 263—265.

¹⁰ Gasman ja Nolcken, *op. cit.*, lk. 264.

¹¹ Eelnõu §§ 73, 74, 78, 79, 80, 81, 82, 83.

¹² Eelnõu § 84.

¹³ Eelnõu §§ 75, 76, 77.

¹⁴ BES §§ 804—806, 923, 3883, 3942 jt.

andnud kindlad juhtnõõrid hoiustatud ja renditatud asjade suhtes. Üldjuhiseks on siin BES § 3794, mille järgi asendatavad esemed (*res fungibiles*), olles loendatud, mõõdetud ning kaalutud ning hoiustatud vastavale isikule lukustamatult ning pitseerimatult, kuuluvad tagasiandmisele sama arvu ning mõõduga, s. t. et need esemed loetakse võlgniku omandiks langenuiks ja järelikult kuuluvad need ka tema konkursitompudele.

Liivimaa ning Narva linnaõiguse, samuti ka Eestimaa linnaõiguse järgi, olgugi ainult teatavail tingimusil, vastutab ka kõik abielunaise vara, välja arvatud eravara, mehe võlgade eest¹⁵. Endastmõistetav, et kui abikaasad kas enne abiellumist või ka abielu kestel, kuid enne mehe võlgade tekkimist, oma varavahekorrad olid korraldanud vastava lepinguga teisiti, kui see seaduses oli ette nähtud, siis naise vastutus mehe konkursi korral tema võlgade eest oma varaga kuulub lahendamisele selle lepingu sätete kohaselt¹⁶.

Meie tsiviilseaduse puudulikkusega on seletatav säärase kasuistliku normi mahutamise konkursimenetlusesse, kui seda on TKS § 1899 lisa p. 19, mis ka eelnõusse muutmatult on üle läinud (Eelnõu § 74) ja mille järgi tulud, mis võlgnik saab tema valitsemisel ja kasustamisel olevast laste eravarast konkursimenetluse kestel, ei kuulu konkursitompudele üleandmisele. See kasustus- ning valitsemisõigus oma alaealiste laste eravara suhtes kuulub isale, ja tema surma korral emale BES §§ 215—217 põhjal, kuid seaduses ei ole öeldud, et sissetulekud sellest varast ei peaks langema konkursitompudele, nagu näit. BES §§ 47 ja 59 otseselt ütlevad, et maaõiguste järgi sissetulekud naise varast konkursimenetluse kestel ei lange konkursitompudele. Järelikult oli seadusandja sunnitud seda lünka parandama konkursimenetluses,

¹⁵ BES §§ 84 ja 85 põhjal Liivimaa linnades vastutab abiellumisel tekkinud ühisvara kõigi mehe võlgade eest, olgu need tekkinud enne abiellumist või abielu kestel, naise teades ning nõus olles või ka ilma. Eestimaa linnaõiguse järgi naise vastutus oma varaga abielumehe võlgade eest tekib momendil, kui abielus on sündinud laps, ning sel juhul see vastutus ulatub nii mehe enne abiellumist kui ka abielu kestel tekkinud võlgade kohta. Ainult see vara, mis naine on omandanud peale konkursiavastamise mehe vara kohta, ei vastuta mehe võlgade eest ega lange järelikult konkursitompudele (BES §§ 106, 107). Narva linnaõiguse järgi (BES §§ 109, 75) vastutab abikaasade ühisvara lahutamata nii ühe kui teise abikaasa võlgade eest.

¹⁶ BES §§ 36—39.

kuid ometi tundub see liigihana konkursi sätteis ning selle normi õige paik oleks BES-s, milleks tuleks selle § 215 juurde seadusandlikus korras paigutada märge, mis vastaks oma sõnastuselt TKS § 1899 lisa p. 19 sisule.

Millised varad meil kehtiva eraõiguse järgi ei lange konkursitompu ning kuuluvad sellest eraldamisele, selle üle pike-malt allpool.

3. Konkursitombu juriidiline loomus tekitab vaidlusi. Mõned tahavad temas näha erilist juriidilist isikut¹⁷. Säärane seisukoht on aga raskelt põhistatav. Vene kohtute tegelus on selles küsimuses võrdlemisi kõikuv olnud¹⁸. Põhjapaneseva tähtsusega on Vene Senati TKD otsus 1903. a. nr. 22, millega seletati: „Maksujõuetuks tunnistatud võlgnik ei kaota oma õigusvõimet, vaid teda piiratakse ainult tema teovõimes. Tema jääb konkurssi langenud vara omanikuks. Omas teovõimes piiratakse teda niipalju, kui võrra see on tarvilik tema kreditoride majanduslikkude õiguste ja huvide kindlustuseks, kes konkursikorras taotlevad vastavat rahuldust.“

Järelikult konkursitomp moodustab võlgniku vara, mis tema käsutusest ning valitsemiselt on ära võetud ja mille eesmärk on tema kreditore rahuldada erilise menetluse korras, mida kutsutakse konkursimenetluseks. Seega tuleb konkursitompu lugeda sihtvaraks (*Zweckvermögen*)¹⁹, mida valitseb ning korraldab konkursivalitsus

¹⁷ Näit. Issatšenko, Graždanskii protsess, II tr. I osa, Riias 1930. a., lk. 248 jj. analüüsid konkursivalitsuse funktsioone, leiab need kolmesugused olevat: 1) on ta ametiasutis, kohtu alam aste, kelle otsuste peale võib edasi kaevata; 2) korraldades ja valitsetes võlgniku vara, on ta iseseisev majanduslik ühik ja 3) astudes maksujõuetu õigustesse tema vara ja kreditoride suhtes, on ta maksujõuetu õigusjärglane ning esindaja. — Juhtudel, kui konkursivalitsusel tekivad vaidlused kolmandate isikutega, kes võlgnikuga mingisuguses vahekorras ei seisa, osutub konkursivalitsus pooleks, kes peab andma kostust ja kes võib oma taotlusi avaldada mitte teisiti, kui harilikus võistlusprotsessi korras (Vene Sen. 1875. a. nr. 179)... säärastel juhtumitel ei saa konkurssi vaadelda teisiti, kui juriidilist isikut, kellel on vastavad õigused ja kohustused.

¹⁸ T. M. Jablotškov, Praktičeskii kommentarii na ustav graždanskago sudoproizvodstva, I j. Jaroslavl 1913, lk. 301—326.

¹⁹ Seda seisukohta Saksa konkursiõiguses pooldab Ernst Jaeger, Lehrbuch, *op. cit.*, lk. 94, eriti aga tema KO (*op. cit.*) § 6 Anm. 3 ja 16, kus antud üksikasjalik ülevaade Saksa teoreetikute vaatekohtadest, mis on vägagi erinevad.

võlgnikkude nimel, olles nende esindaja. Seega ei saa konkursitõmpu lugeda õigussubjektiks, vaid õigusobjektiks. Et see nii on, selgub muu seas juhust, kus konkursivalitsus mõne kinnisvara konkursitõmbu kasuks välja protsessib. Säärasel juhul kantakse kinnisvara kinnistusraamatuis ikkagi maksujõuetu nimele, olgugi vastava märkmega.

Olles võlgniku muust varast lahutatud ning määratud erikorras kreditoride rahuldamiseks ning likviidseks muutmiseks, on konkursitõmp erivara, mis valjult tuleb eraldada võlgniku teisest varast. Nagu pärandusõiguses²⁰ on eriline varade lahutamine pärus- ning endapälvitud vara suhtes ette nähtud, nii on võimalikud ka võlgniku konkursitõmpu kuuluvate ja konkursivabade varade vahel asja- ning kohustusõiguslikud õigussuhted, millede kindlakstegemine võib toimuda protsessi teel konkursitõmbu valitsuse ning võlgniku või tema esindaja vahel. Nii on võimalik, et võlgnik võib juhul, kui ta leiab, et mõni ta vara on seadusvastaselt konkursitõmpu arvatud, taotella selle eraldamist, milleks ta peab esinema vastava hagiga konkursivalitsuse vastu²¹. Säärase hagi esitamise võimalust ei eitanud ka Vene juriidiline literatuur²².

Et võlgnikul säärase hagi esitamiseks huvi võib olla, selle üle ei saa olla kahtlust. Nii näit. KaKS § 525 p. 4 järgi summad, mis jäävad üle pärast kõigi võlgniku võlgade rahuldamist, antakse võlgnikule tagasi, kui tema omandi üle jääb²³. Järelikult võlgnik on huvitatud, et tema vara likvideeritaks korralikult, et osutuks „ülejääk“. Samuti võib maksujõuetule osutada vajalikuks konkursivalitsuse vastu kaitseda oma isiklike huve, mida maksujõuetuks

²⁰ BES §§ 1995, 2000, 2795.

²¹ Sellel seisukohal asub ka Jaeger, vt. Lehrbuch, lk. 95.

²² Vt. S. B. Gomolitski, Iz tekuštšei praktiki („Vestnik Prava“ 1903. a. nr. 2—3, Senati TKD 1903/22 otsuse analüüs), kes jõuab seisukohale, et maksujõuetu võlgniku protsessuaalne teguvõime on piiratud ainult niivõrra, kui võrra see on tarvilik tema kreditoride huves. Kui võlgnik tõstab hagi oma konkursivalitsuse vastu, siis selline hagi võib rikkuda ainult kreditoride ebaseaduslikke huve, kuid mitte seaduslikke, sest kui hagil puudub alus, siis lükatakse see tagasi. Vt. ka Jablotškov, *op. cit.*, lk. 324. Ka Nolcken pooldab säärast seisukohta, vt. tema poolt kommenteeritud Ustav graždanskago sudoproizvodstva, vōpusk I, Peterburg 1916. a., lk. 77—79.

²³ See norm on kehtiv ka meil, nagu järgneb TKS § 1899 lisa p. 49.

kuulutamine ei või puudutada²⁴, mis õiguste hulka kuulub muu seas ka autoriõigus selles ulatuses, kus see on vaba keelustamisest ja sundmüügile määramisest (VSK, 1914. a. väljaanne, X k. 1 j. § 695¹⁰)²⁵; kaitset tuleb võlgnikul otsida ka nende varade päästmiseks, mis ei või konkursitompumina, näit. TKS § 973 ette nähtud varad. Kõik säärased maksujõuetu võlgniku varad ning huvid, mis seisavad väljaspool konkurssi, kuuluvad talle piiramatult ning takistamatult ja neid omi õigusi võib ta kaitseda igaühe vastu, kes neid rikub²⁶.

Pöördudes Konkursiseaduse eelnõu juurde, leiame, et selles kõik need põhimõtted on enam-vähem omaks võetud. Nii ei jäta selle §§ 12 ja 23 kahtlust, et konkursitomp moodustab võlgniku vara, mille eesmärgiks on rahuldada tema kreditore, milleks see vara konkursivalitseja läbi säilitatakse ning likvideeritakse. § 29 järgi on konkursivalitseja võlausaldajate esindaja ja valitseb sellisena konkursivara. Tema kohuseks on selitada konkursitombu aktiva ja passiva, hoolitseda aktiva sissenõudmise ja kindlustamise eest, samuti on tema ülesandeks passiva kindlakstegemine, milleks ta eriti peab kontrollima avaldatud nõudlusi; peale selle kuulub tema tegevuskonda konkursitombuga seoses olevate protsesside ajamine, nii hagejana kui kostjana. § 31 järgi on ta õigustatud kolmandate isikute suhtes ette võtma kõiki õiguste teginguid, mis puutuvad konkursitombuga seoses olevasse asjaajamisse.

Seda kõike peab konkursivalitseja tegema korraliku pere-mehe hoolsusega, pidama arveraamatuid valitsemise kohta ning esitama aruandeid. Võlgnik omalt poolt on kohustatud valitsejale andma seletusi ja toetama teda korralduste teostamisel. Teatavad tehingud võivad toimuda ainult konkurssi juhtiva kohtuliikme loal²⁷.

Eelnõu § 138 järgi (*in fine*), kui kõik võlad on tasutud, antakse vabaksjäänud summad võlgnikule tagasi kui talle kuuluva vara ülejääk.

Kui Eelnõu etteheiteid väärrib, siis ehk selles suhtes, et

---

²⁴ Vene Sen. TKD 1900 nr. 43; 1880. a. nr. 194, 279.

²⁵ Vene Sen. TKD 1913. a. nr. 12.

²⁶ See järgneb TKS §§ 1803 ja 21 koostuslikust mõttest ning sisust. Vt. § 1803 seadusandlikud motiivid G a s m a n ja N o l c k e n , op. cit. lk. 52.

²⁷ Eelnõu §§ 90 ja 91.

tema materiaalõiguslikud normid on laiali paisatud, kuna oleks võinud neid asetada rohkem süsteemi ja anda neile täpsam väljendus. Et meie kehtivate konkursiseaduste materiaalõiguslikud normid on suurelt osalt üle võetud, seda tuleb kiita, kuid kiita ei saa seda, et uisapäisa välismaa vananenud seadusist üksikud normid üle võetakse, ilma et neil meil kehtivate seadustega kokku sulatataks. Selletõttu Eelnõu isegi materiaalõiguslikust küljest ei tundu päris ühtlasena, vaid ta jätab paigatud ning juhuslikult kokkulapitud töö mulje. Tema kannatab liigliha all: paragraafide hulk on liiga suur ja nende sõnastus on asjatult liiga veniv ning pikk.

II. Varad, mis kuuluvad eraldamisele ja välistamisele konkursitombust.

1. Välistamine²⁸ (*Aussonderung, vödel*). Kui konkursivalitseja mõne kolmandale isikule kuuluva eseme või õiguse arvab konkursitombu kuuluvaks, siis võib kolmas isik taotella säärase eseme või õiguse välistamist. Seega märgitseb välistamine kolmanda isiku vaidlust teatava eseme konkursitombu kuulumise vastu²⁹.

Üldreegel võõra vara välistamise kohta konkursitombust on antud Eelnõu § 79-s, mis üldiselt kordab kehtiva seaduse vastavat normi (TKS § 1899 lisa p. 20). See ütleb, et maksujõuetu abikaasa ja laste, samuti ka teiste isikute õigus nõuda konkursitombust asjade välistamist, mis sinna ei kuulu, määritletakse eraseaduste sätetega³⁰.

---

²⁸ Eelnõu pole terminoloogias järjekindel; ta segab välistamist ning eraldamist omavahel, näit. § 78, kus on sisuliselt tegemist võõra vara välistamisega, konkursitombust välja arvamisega (*Aussonderung*), kuna § 79 on tegemist teatava vara eraldamisega, mis küll kuulub maksujõuetule, kuid millest rahuldatakse teatavaid kreditore väljaspool konkursimenetlust, milleks see vara eraldatakse konkursitombust (*Absonderung*).

²⁹ Vt. Jaeger, Lehrbuch, lk. 99 jj.

³⁰ Kahjuks on siin Eelnõu tekst jällegi eksitav. TKS § 1899 lisa p. 20 on öeldud: „Pravo trebovat vödela... opredeljaetsja postanovlenijami deistvujuštših v Pribaltiiskih gubernijah graždanskih zakonov.“ On selge, et siin pole mõeldud ainult BES, vaid kõiki kehtivaid eraseadusi, mis on täiesti arusaadav ja loogiline, sest eraseaduse norme leidub küllaldaselt ka teistes seadustikes. Eelnõu koostajad on aga teadmatul põhjusel väljendunud palju kitsamalt, öeldes, et välistamise õigus on ette nähtud Balti eraseaduses. Nähtavasti on siin tegemist ebatäpsa tõlkimisega.

Eelnõu § 51 korraldab nende esemete kandmist konkursitombu nimekirja, mille sinna kuulumise üle tekib kolmandate isikute taotluste puhul kahtlusi.

Eelnõu § 72 korraldab kohtuliku allumuse välistamishagide suhtes, määrates, et sellised hagid avaldatakse konkursivalitseja vastu üldise allumuse korras. See viimane norm on võõra päritoluga, ta allikana on märgitud Austria KO § 137. Meie kehtivad konkursiseadused säärast allumuse normi ei sisalda, kuna see on ette nähtud TKS §§ 223 ja 1812.

Selle meil kehtiva reegli järgi avaldatakse kõik hagid, mis puudutavad konkursitompku kuuluvat vara, sellele kohtule, kelle pädevuses on maksujõuetuse menetlus. Et see meil seni kehtiv norm on üle võetud TKS eelnõusse³¹ ja seega eluliseks ja otstarbekaks tunnustatud ka tuleviku jaoks, siis jääb arusaamatuks, millisel kaalutlusel Konkursiseaduse eelnõusse § 72 on võetud, sest meie senises kohtutegeluses pole kahtlust äratanud küsimus, et välistamishagid konkursivalitsuse vastu kuulusid avaldamisele TKS §§ 223 ja 1812 määratud allumuse järgi³². Vist on § 72 Eelnõusse sattunud juhuslikult.

Eespoolmainitud Eelnõu § 79 järgi võivad kolmandad isikud, kes taotlevad teatavate esemete välistamist konkursitombust, esineda vastavate hagidega.

Sääraste isikute hulka kuuluvad kõigepealt need, kes taotlevad konkursitombust esemete välistamist, mis on nende päralt omandiõiguse põhjal, kuid olid mingisugusel alusel võlgniku käes, näit. pandiks, üüril, rendil, pruuklaenuks, hoiul jne. Nende isikute hulka kuulub ka abielunaine oma vara suhtes, mis BES § 12 põhjal konkursiavamisel oli mehe valitsemisel ning kasustamisel, sellejuures peab naine silmas pidama eriti neid BES materiaaliõiguslikke norme, mis meil territoriaalselt abikaasade varavahekordade suhtes on kehtimas. Tõeliselt kuulub selline välistamisõigus abielunaisele ainult Eestimaa ning Liivimaa maaõiguse järgi³³ ja Eestimaa linnaõiguse järgi ainult seni, kuni abielust pole sündinud lapsi³⁴.

---

³¹ TKS eelnõu § 57. Erand on tehtud ainult kinnisvarade suhtes, millede kohta hagid tõstetakse üldkorra järgi, s. o. kinnisvarade asupaiga kohtus.

³² Vene Sen. TKD otsus 1908. a. nr. 36.

³³ BES §§ 47, 59.

³⁴ BES § 105.

Naine peab säärase taotluse korral tõendama, mis mehe käes olevast varast kuulub temale ja millisel alusel³⁵.

Peale nende juhtude võivad võlgniku kasustusel olla varad, mille kohta kolmandail isikuil on teatavad asjaõigused ja mis takistavad neid varasid langeda konkursitompu. Näit. kuulub siia väljaostuõigus³⁶, servituudid³⁷, pärandatav rent³⁸, aga ka harilikud rendi- ja üürilepingud, kui need on kantud kinnistusraamatuisse³⁹, samuti kinnisvarade võõrandamise keeld, mis omaniku kanda pandud teatava isiku kasuks testamendiga, lepinguga või kohtuotsusega ja mis võõrandamise keeld on kantud kinnistusraamatuisse⁴⁰. Sääraste õiguste olelu ei seisa selles, et nende kandja oleks eelisõigustatud saama rahuldust mingisugusele oma taotlusele koormatud varade väärtusest, vaid selles, et omanik ei või neid varasid kasustada ning võõrandada ning kui tal enesel pole säärast õigust, siis ei saa seda olla ka tema kreditoridel ning konkursivalitsusel.

Konkursitompu ei lange ka fideikomissi varad⁴¹, küll aga võivad kreditorid oma sissenõudmised fideikomissaari vastu pöörata tuludele, mis see saab fideikomissist.

Eelnõu § 79, mis on jällegi TKS § 1899 lisa p. 21 tõlge, näeb ette korra, kuidas võivad isikud, kes on õigustatud taotlema esemete välistamist konkursitombust, nõuda rahuldust, kui vastavaid esemeid pole enam olemas. Kui esemete omandajalt saadaolev rahasumma on välja maksmata, siis on neil õigus taotella selle raha kättesaamise õiguse loovutust⁴²; kui raha on makstud pärast konkursi avamist ja läinud konkursitompu, siis võivad vastavad isikud taotella selle raha väljamaksmist. On aga võlgnik raha vastu võtnud enne konkursi avamist, siis võivad asjast huvitatud isikud osa võtta konkursist üldistel alustel, s. t. nad on oma õiguste suhtes ühel alusel teiste kreditoridega.

³⁵ BES § 13.

³⁶ BES § 1613 jj.

³⁷ BES § 1089 jj.

³⁸ BES § 4131 jj.

³⁹ BES § 4045.

⁴⁰ BES §§ 953—959.

⁴¹ BES §§ 2321, 2342.

⁴² Eelnõus on öeldud „üleandmist“, mis on muidugi ekslik, sest *cessio, ustupka, Abtretung* märgitsemiseks on eesti keeles üldtunnustatult tarvitusel oskussõnana loovutus.

Tähtaeg, mille jooksul välistamishagid kuuluvad kohtus avaldamisele, on Eelnõu järgi tunduvalt lühendatud. Kehtiva seaduse järgi⁴³ oli säärane tähtaeg 4 kuud, arvates maksujõuetuks tunnistamise kuulutuse avaldamisest „Riigi Teatajas“. Eelnõu järgi⁴⁴ kuulub see tähtaeg määramisele sama kohtumäärusega, millega võlgnik tunnistatakse maksujõuetuks, ning see tähtaeg ei või ulatuda mitte üle ühe kuu, arvates maksujõuetuks tunnistamise päevast; tähendab, seadus fikseerib selle tähtaja suhtes ainult maksimumi, kuna miinimum onoleb kohtu suvast.

Nähtavasti on selline lühike tähtaeg niihästi hagide kui ka kreditoride taotluste esitamiseks määratud selleks, et kiirendada konkursimenetlust, mis meil senise korra juures toimus väga aeglaselt. Säärane Eelnõu püüe on endast tervitatav, kuid kas siiski pole ühekuune tähtaeg liiga lühike?

2. Eraldamine (*Absonderung, abgeordnete Befriedigung; otdelnoje udovletvorenije*). Eraldamise all tuleb mõista erilist konkursimenetlusest sõltumatut rahuldamisviisi eelisõigustatult võlgniku teatava vara väärtusest. Säärased võlgniku vara esemed, mis kindlustavad oma väärtusega, olgu täies ulatuses või osaliselt, mõne kreditori taotluse rahuldamist, eraldatakse konkursitombust ja alles siis, kui see pretensioon, mis selle eseme väärtusega on rahuldatud, langeb sellest rahuldusest vabaks jäänud väärtuse ülejääk konkursitompu ning läheb teiste kreditoride taotluste rahuldamiseks.

Eelnõu §§ 80, 81 ja 82 korraldavad sellist eraldamist, korrates üldiselt kehtiva TKS § 1899 lisa pp. 22, 23 ja 24 sisu. Nende reeglite järgi kuuluvad eraldi, väljaspool konkursikorda rahuldamisele: 1) kinnistusraamatuisse kantud pandiõigused; 2) nõuded, mis on kindlustatud käsipandiga; 3) nõuded, mille jaoks on tsiviilseadustes ette nähtud vallasvara kinnipidamise õigus⁴⁵; 4) pärandi võlausaldajate ning lega-

⁴³ TKS § 1899 lisa p. 15; TKS § 1400 märke I, lisa III p. 9.

⁴⁴ Eelnõu §§ 19, 11 p. 5.

⁴⁵ Eelnõu § 80 p. 3 räägib ainult kinnipidamiseõigusest, kuid TKS § 1899 lisa p. 22 on öeldud „pravo zaderžanija i uderžanija dvizimöh veštšei,“ sest neid mõlemaid õigusi tunneb meie eraseadus, üht — pravo zaderžanija = pandispeangu õigus — BES § 3987 jj. ning teist — pravo uderžanija = peetusõigus — BES §§ 3381—3386 ja

taaride nõuded, kui pärand avanes enne või pärast konkursi avamist. Need nõuded rahuldatakse eraldi konkursist ainult siis, kui peetatud või panditatud esemed on konkursi avamisel kreditori valduses (BES § 641) või BES §§ 1403—1405 ette nähtud juhtudel asuvad rendile või üürile antud kinnisvaras. (Siia tuleks juurde lisada: „või kui neile on pööratud täitmine ning üüritaja või renditaja on nende suhtes avaldanud oma peetusõiguse“, sest see renditaja või üüritaja õigus ei või kustuda siis, kui asjad on kohtutäituri poolt täitmisenefluse korras üüritud või renditud kinnisvarast välja viidud ja isegi juba ära müüdnud, kui ainult peetusõigus oli enne seda või enne raha jagamist avaldatud⁴⁶.) Konkursivalitseja võib kohut paluda määrata tähtaeg eraldamisele kuuluvate esemete müügiks, mis tarvilik on eriti siis, kui võib arvata, et eseme väärtusest midagi võib üle jääda konkursitombu jaoks.

Võrreldes Eelnõu § 80 tema algallikaga TKS § 1899 lisa p. 22, näeme, et välja on jäetud viimasest p. 4 ja mäрге, mis kõnelevad kaubanduslikest tabadest komisjonääride, ekspeditöörade ja vedajate kasuks nende käes olevaid kaupu kulude kindlustuseks pandiks pidada, samuti laeva ning selle laadungi päästmise korral vastava tasu kindlustamisest pandiõigusega, samuti komisjonääri õigustest, mis järgnevad Kaubanduse seaduse § 54²³ (1912. a. väljaanne).

Nähtavasti oldi Eelnõu koostamisel arvamusel, et kõik need mõisted mahuvad käsipandiõiguse mõiste alla. Kui see nii on, siis võib Eelnõu sõnastusega ehk leppida, kuid et siin on tegemist erandit sisaldavate õigusnõrmidega, mis ei kuulu laiendavale tõlgendusele, siis oleks Eelnõus selles suhtes täppis ning kahtlust mitteäratav väljendus enam kui tarvilik, sest § 80 loendile tuleb anda purgiv tähendus. Sel põhjusel oleks tarvis seda paragraafi täiendada veel erilise punktiga nende vallasvara kohta käivate pandiõigustega, kus vara jääb võlgniku kasustusele, näiteks laenu andmisel ühistegeliste krediitasutiste poolt põllumajandusliku ning käsitööstusliku

mujal. Miks Eelnõu koostamisel seda olulist vahet on ignoreeritud, jääb jällegi arusaamatuks, sest kinnipidamisõigus, mis oma mõistelt (*jus retensionis* sõnasõnalises tõlkes) ei hõlma neid mõlemaid õigusi, on oma tähenduselt identne peetusõigusega.

⁴⁶ Vt. Vene Sen. TKD otsus 1900. a. nr. 26.

inventari kindlustusel⁴⁷, samuti üldse varade pandiksvõlmi-
sel kaubandusliku kava järgi väljakujunenud eriline kord,
mis tunnustamist on leidnud ka meie Riigikohtu tegeluses⁴⁸.
Oleks natuke riskantne arvata, et Eelnõu koostajad tahtli-
kult neid erireegleid oleksid tahtnud ignoreerida. Arvatavasti
on siin tegemist ainult pealiskaudse töötamiseetodiga.

Siis on veel üks küsimus, mis vajab riiklikes ning üld-
huvide seisukohalt tõsist kaalutlemist uue konkursiseadus-
tiku koostamisel: see on riiklikkude, omavalitsus- ning teiste
avalik-õiguslikkude asutiste maksude küsimus. Kehtivate kon-
kursiseaduste järgi ei kuulu need maksud eraldi rahuldami-
sele, vaid need rahuldatakse alles pärast eelisõigustatute taot-
luste rahuldamist vabaks jäänud summadest esimese järgu
võlgade sarjas⁴⁹. Säärast seisukohta ei saa pidada õigeks.
Maksud, mis koormavad kinnisvaru või ettevõtteid riiklikes
ning muis avalikõiguslikes huves, lähevad riiklikkude ning
muude üldiste huvide rahuldamiseks, mille eest eraisikute
huvid peavad taganema. Riigi ning omavalitsuste eelarved
jääksid katmata, kui konkurssi langenud kinnisvaradelt, mis
meil tavaliselt on kaugelt üle väärtuse hüpoteekidega era-
isikute jaoks koormatud, jääksid riigi ning omavalitsuste
kasuks määratud maksud laekumata, mis praeguse korra
juures võimalik on, kuna kinnisvaradele kantud pandiõigu-
sed rahuldatakse väljaspool konkursikorda eelisõigustatult
ning alles siis, kui neist midagi peaks üle jääma, võivad riigi
ja omavalitsuse maksud tulla konkursikorras koos teiste taot-
lustega rahuldamisele, milleks aga harilikult väga vähe katet
järele jääb. See seisukord on seda inelikum ning ebaloogili-
sem, et hariliku sundmüügi juures need maksud on eelis-
õigustatud seisukohal, võrreldes hüpoteekidega⁵⁰.

Arvaksime, et pole ühtegi kaaluvat põhjust, miks ka uue

⁴⁷ Seadus väikelaenuasutistesse ja vastastikus-
tesse krediitühisustesse puutuvate määruste kohta
(RT 1920, 65/66) § 1 märge 1. See seadus on oma kehtivuse kaotanud
Krediit-asutiste seaduse (RT 1932, 31) kehtima hakkamisega,
kuid ka selles on samasisuline norm, nimelt § 65.

⁴⁸ Rkht otsus 1928. a. nr. 62, Eesti Panga nõudeasjus Martin Lutheri
ja a.s. „Renommée“ vastu. Selles otsuses väljendatud põhimõtteid ei ole
uutega asendanud ka Krediit-asutiste seaduse § 11, mis määrab viisi, kuidas
panditamine peab toimuma pangale, nimelt vastava nimekirja põhjal.

⁴⁹ TKS § 1899 lisa p. 36.

⁵⁰ TKS § 1890.

Konkursiseaduse järgi säärane ebaõiglane ning ebaratsionaalne seisukord riiklikkude ning omavalitsuse maksude asjus peaks edasi kestma. Just vastupidi — riiklik ning avalik huvi ei pea kannatama maksujõuetuse puhul⁵¹.

III. Kreditoride rahuldamisest.

Konkursimenetluse peaülesandeks on kõigi maksujõuetuks kuulutatud isiku aktiva ning võlgade ja kohustuste, s. t. passiva kindlakstegemine, sest ainult nende kahe suuruse selitamine võimaldab maksujõuetu kreditoridele anda õiglast ning ühtlast rahuldust. Praeguse kirjutise piiresse ei puutu konkursiõiguse protsessuaalsete normide käsitlemine, mille hulka kuulub muu seas ka kreditoride taotluste avaldamine, nende kontrollimine jne. Puudutame ainult mõnd sellega seoses seisvat materiaalõiguslikku küsimust.

1. Taotluste avaldus. Kohtumäärusega, millega võlgnik tunnistatakse maksujõuetuks, määratakse muu seas kindlaks tähtaeg, mille jooksul kreditorid on kohustatud esitama oma taotlused sellele ringkonnakohtule, kes on tunnustanud maksujõuetust. See tähtaeg ei või Eelnõu järgi ulatuda üle 1 kuu⁵².

Säärasest esitamisest on vabad: 1) taotlused konkursitombust nende esemete välistamise kohta, mis sinna ei kuulu, kuid vastavad välistamishagid peavad kohtule olema avaldatud nõudekorras sama tähtaja jooksul, mis on seatud taotluse esitamiseks konkursikorras, vastasel korral kaob õigus välistamist nõuda⁵³; 2) taotlused, mis eraldi konkursikorrast rahuldatakse; 3) taotlused, mis tulevad konkursitombu võlgadest; 4), kõik teised taotlused, kuivõrra neid on võimalik katta tasendusega (kompenseerimisega)⁵⁴.

Eelnõu⁵⁵ järgi võib taotlusi esitada ka pärast kohtu

---

⁵¹ Maksuseaduste järgi loetakse kinnisvarade pealt võetavaid makse kinnisvarast lahutamatuks, s. t. need on asjaõigusliku iseloomuga. Muu seas on see seisukoht eriti reljeefselt leidnud väljendust Kerenski-aegses seaduses, *Položeniye o gorodskih dohhodah*, 29. sept. 1917. a. VSKK 1917. a. art. nr. 2010, mille § 27 ütleb: Maksuvõla tasumiseks, mis on tekkinud enne kinnisvara üleminekut uuele valdajale, on kohustatud uus valdaja.

⁵² Eelnõu § 11 p. 5; 17; 54.

⁵³ Eelnõu § 19.

⁵⁴ Eelnõu § 18.

⁵⁵ Eelnõu § 66.

poolt antud tähtaja möödumist; need kuuluvad kindlaks-tegemisele erilisel istungil, kuid säärase istungi määramisega ning pidamisega seotud kulud kannavad need kreditorid, kes pole tähtajaks oma taotlusi üles andnud. Kuivõrra see konkursimenetluse kiiruse ja ühtluse seisukohast otstarbekas on, see on iseküsimus.

Eelnõu § 151 järgi taotluse esitamine konkursikorras katkestab aegumise tähtaja samal määral, kui hagi esitamine kohtule nõude korras. Katkestamine kestab kas taotluse tagasivõtmiseni või konkursi lõpetamiseni.

Allikatena selle paragraafi all on näidatud Austria KO § 8 ja Saksa BGB §§ 209 ja 214.

See paragraaf võiks kohtutegeluses tekitada mõningaid arusaamatusi. Meie BES järgi (§ 3629) vastava taotluse avaldamine kompetentsele kohtule katkestab aegumise ning juhul, kui kohtulik menetlus jääb hageja soovil lõpetamata, algab uus aegumine päevast, mil hagejal oli viimane aeg määratud sooritada vastavat protsessuaalset toimingut. See uus aegumistähtaeg on alati 10-aastane, olgugi et esialgne tähtaeg võis olla lähem (BES § 3630).

Meie kohtutegeluses (vt. Vene Sen. TKD otsus nr. 70, 1900), samuti teoreetilises kirjanduses (vt. Lutzau, Die Lehre v. d. Klagenverjährung nach Liv-, Est- u. Kurländischem Privatrecht, Leipzig 1904, lk. 627) on asutud põhjendatult seisukohale, et vastava taotluse avaldamine konkursivalitsusele katkestab aegumise. Järelikult on ka siin täiel määral kohaldatavad BES §§ 3629 ja 3630 sätted.

Eelnõu § 151 tekstist on raske järeldada, kas tahetakse samale senikehtinud seisukohale kindlaks jääda, või on siin tahtmine olnud luua mingit uut korda. Kui taheti jääda senise korra juurde, siis oleks ju loomulik olnud, et § 151 oleks formuleeritud kokkukõlas senise kohtutegelusega ning tema allikatena oleks näidatud vastavad BES normid. Seda pole aga sündinud, vaid Eelnõu koostaja viitab Saksa BGB §§ 209 ja 214; viimaste järgi aga aegumise katkestamine loetakse mitteolnuks juhul, kui konkursikorras tehtud avaldus on tagasi võetud.

Nii jääb arusaamatuks, milleks õieti Eelnõusse säärane segane norm on võetud ning milleks meie oma eraõiguse võrdlemisi selged ning järjekindlad normid pole leidnud

tähelepanu. Taheti aga tagasivõetud avaldusele aegumise katkestamise suhtes samane tühistav tagajärg anda, kui see on ette nähtud BGB § 214, siis oleks seda tulnud selgelt väljendada. Või taheti siin väljendada seisukohta, et uus aegumistähtaeg hakkab kulgema päevast, mil avaldus konkursivalitsejalt on tagasi võetud? Ka sel juhul oleks paragraaf pidanud vastavat väljendust leidma. Et aga Eelnõul igasugused motiivid puuduvad, siis ei saagi selgusele, mis on selle § õige mõte ning eesmärk.

2. Tasendus. Meil seni kehtiv konkursikord lubab tasendust (kompensatsiooni) konkursimenetluses⁵⁶, võimaldades tasendada isegi selliseid taotlusi, millede aineks pole rahasummad või millede tähtaeg täitmiseks pole veel saabunud või edasilükkav tingimus pole veel täitunud. Seega on konkursiseadus tunduvalt avardanud piire, mis materiaalõiguses tasenduse tingimustena on ette nähtud⁵⁷.

Tasenduse soovi ei peagi kohtu poolt määratud tähtaja kestel esitama, vaid seda võib esitada juhul, kui konkursivalitseja asub konkursitombu kasuks vastava võla sissenõudmisele⁵⁸.

Tasendus on lubatud ainult nende võlgniku võlgade suhtes, mis olid olemas juba enne maksujõuetuks tunnistamist; juhul, kui vastav taotlus konkursitombu võlgnikule on loovutatud vabatahtliku tehingu põhjal pärast maksujõuetuse tunnistamist, pole tasendus võimalik; järelikult, kui loovutus toimub seaduse enese jõul või kohtuotsuse põhjal⁵⁹, on tasendus võimalik.

Tasendus on võimalik konkursikorras ainult siis, kui 1) mõlema taotluse alused on ühesugused ja kui 2) avaldatav vastutaotlus pole vaieldav⁶⁰. Kui aga tasenduse esemeks on rahasummad, s. t. ühesuguste omadustega asjad (BES § 3551), siis on tasendus võimalik, sõltumata neist juriidilisist suhteist, milledest tulevad rahalised taotlused, mispärast juhul, kui kohus on tunnustanud vastuhageja õigust saada teatud rahasumma esialgselt hagejalt, peab sooritama nende vahel

⁵⁶ TKS § 1899 lisa p. 16.

⁵⁷ BES §§ 3545—3558.

⁵⁸ TKS § 1899 lisa p. 14 (*in fine*) ja BES § 3500.

⁵⁹ BES § 3461 p. 1 ja 2.

⁶⁰ BES § 3546.

vastava tasenduse⁶¹. Seejuures on endastmõistetav, nagu see järgneb BES §§ 3545, 3546, 3548 ja TKS § 1899 lisa p. 16 ühisest mõttest, et isik, kes ühel ning samal ajal on konkursitombu võlgnik ning kreditor, on õigustatud oma võlga arvama sellesse summasse, mis tal on saada maksujõuetult, kusjuures suurem neist maksudest katab väiksema täiel määral, kuid mitte selle summaga, mis talle kui kreditorile võiks kuuluda konkursitombust vastava konkursivalitsuse poolt koostatud arvestuse põhjal dividendina.

Üldiselt võib nende kehtiva õiguse normidega rahul olla, mis muutumatult Eelnõusse on üle võetud. Võiks ainult soovida, et Konkursiseadus tasenduse kohta mõningaid selgemaid juhtnõure annaks, mis eriti oleks tarvilik seetõttu, et meie BES §§ 3545—3558 mõned normid pole küllalt selged ning tekitavad konkursimenetluse korral mõningaid arusaamatusi.

3. Konkursitombu jaotamine. On konkursivalitseja konkursitombu koosseisu ning maksujõuetuks tunnistatud isiku võlad lõplikult selitanud ning on kõik varad rahaks muudetud, siis algab tegelik konkursitombu vara jaotus kreditoride vahel.

Enne jaotamist kuuluvad aga sellest varast rahuldamisele konkursitombu enese kreditoride taotlused vastavas järjekorras:

1) avalikud maksud ning lõivud konkursi avamise päevast arvates, samuti samast ajast kinnisvaral lasuvad avalikud kui ka erakoormised;

2) võlad, mis tekkinud konkursivalitsuse poolt sõlmitud lepinguist või lepinguist, mis olid sõlmitud võlgniku poolt enne konkursi avamist, kuid konkursivalitseja poolt täitmisele võetud, samuti ka taotlused konkursitombu laekunud rahasummade väljaandmise kohta esemete eest, mis oleksid kuulunud välistamisele, kuid mis olid võlgniku poolt müüdüd enne maksujõuetuks tunnistamist;

3) konkursi avamise ja ülalpidamise kulud, samuti kulud, mis on tekkinud maksujõuetu vara otsimisel, müügil ja jagamisel;

---

⁶¹ Vt. V. Bukovski, Svod graždanskikh zakonov, II j., lk. 1486 kommentaar ad § 3546.

4) konkursivalitsejale kuuluv tasu;

5) maksujõuetule või ta perekonnale määratud ülalpidamisrahad.

Juhul, kui nende taotluste, võlgade ja kulude rahuldamiseks täiel määral konkursitombust ei jätku katet, siis rahuldatakse need samas järjekorras ning võrdeliselt⁶².

Siin on muu seas väljendatud õige põhimõte, et konkursitombu otsimisega, valitsemisega ja vara jaotamisega seoses olevad kulud peavad langema kõigi kreditoride kanda⁶³. Kuid need kulud ei piirdu ainult loendatutega. On võimalik, et maksujõuetule kuuluvad käitised töötavad edasi, neis võib hulk töölisi teenistuses olla; töö iseloom võib siin seoses seista professionaalse riskiga, mistõttu käitise omanik peab õnnetusjuhtude puhul Tööstusliku töö seaduse reeglite järgi vastutama. Oleks seepärast tarvilik Eelnõu § 83 täiendada normiga, mille järgi konkursitombust kuuluvad mahaarvamisele tasud töölistele, mis tekkinud konkursi kestel, samuti maksud, mis on ette nähtud Tööstusliku töö seaduses töölistele õnnetusjuhtumite ning haiguste puhul. Et töölised töötavad siin konkursitombu huvides, siis peaks endastmõistetav ning õiglane olema, et vastav risk on konkursitombu kanda.

Kreditoride rahuldusjärjekord, nagu see väljendub Eelnõu § 132, on üldiselt jäänud kehtivate seaduste alusele⁶⁴. Siin on tehtud mõningaid muudatusi, millede otstarbekuses võib kahelda. Näiteks on tarvilikuks peetud võlgniku teenijatele ning töölistele viimase aasta eest enne konkursi avamist maksmata jäänud töötasu, s. o. palganõudeid, rahuldada esimese järjekorra võlgade hulgas ainult siis, kui nende kuupalk ei ületanud 60 krooni. Tähen-dab, kõik ametnikud, sellid, ärijuhid, töölised jne., kelle kuupalk ületas 60 kr., saaksid rahuldust alles teise järjekorra kreditoride hulgas⁶⁵. Säärane kitsendus, mis kehtivas seaduses⁶⁶ oli tundmatu, tundub äärmiselt ebaõiglasena ning selle sissevõtmine Eelnõusse tundub täiesti ülealusena ning arusaamatuna.

⁶² TKS § 1899 lisa p. 25, Eelnõu § 83.

⁶³ Vt. Gasman ja Noleken, *op. cit.*, lk. 272.

⁶⁴ TKS § 1899 lisa p. 36.

⁶⁵ Eelnõu § 133.

⁶⁶ TKS § 1899 lisa p. 36 nr. 3.

Edasi on eelisõigustatud võlgade hulgas Tööstusliku töö seaduse normidel põhinevad tööliste taotlused, kuid Eelnõu koostajad nähtavasti ekslikult viitavad allikatena Tööstusliku töö seaduse 1913. a. väljaande § 372 j.j., kuna Tööstusliku töö seaduse §§ 372 ja 541 said täiesti uue redaktsiooni Riigikogu poolt 4. aug. 1923. a. vastu võetud Tööliste õnnetusjuhtude korral kindlustamise seaduste muutmise seadusega⁶⁷. Veel hiljem on Tööstusliku töö seaduse norme mittemeti muudetud ning nende kehtivust teistele käitistele laiendatud.

IV. Üldkokkuvõtteid.

Kahjuks ei luba „Õiguse“ piiratud ruum mul pikemalt ning üksikasjalisemalt peatuda Eelnõu teiste materiaalõiguslike küsimuste juures. Hr-d V. Nõges ning prof. I. Tjutrjumov on juba üldiselt juhtinud Eelnõu puudustele tähelepanu. Mulle jääb ainult suures osas ühineda nende seisukohtadega.

Lõpetades käesoleva kirjutise, teen järgmised üldkokkuvõtted.

1. Eelnõu materiaalõiguslik osa on üldiselt jäänud kehtiva õiguse alusele, kuid uuendused ning läiendused, mis temasse on toodud, pole orgaaniliselt seotud meie kehtivast õigusest võetud normidega, mis tekitab vastuoksusi, kordamisi ning põhimõtete segamist, näit., peale minu poolt eespoolmainitute, juhiksin tähelepanu Eelnõu §§-dele 17 ja 94: 21 ja 75; 82 ja 125—128, mis õieti kõik osutuvad kordamisteks ja mis on tekkinud selle läbi, et ühed normid on võetud meie kehtivaist seadusist, kuna teised umbes samasisulised on laenatud muutmatult võõrsilt.

2. Eelnõu koostamisel pole tähele pandud nende seaduste eestiaegseid muudatusi ning läiendusi, mis on konkursinormide aluseks ning allikaiks.

3. Eelnõu koostamisel pole arvestatud riiklikke ning avalikke huve, jättes need tagaplaanile erakreeditoride ees. Samuti pole küllaldest kaitset leidnud tööliste ning teenijate huvid, vaid neid on koguni kitsendatud, võrreldes kehtiva korraga.

⁶⁷ RT 1923, 106.

4. Eelnõu materiaal- ning formaalõiguslikud normid on omavahel segatud, ei esine kindla süsteemi ning korra järgi, mis raskendab seadustiku käsitlemist.

5. Eelnõu kannatab paragraafide rohkuse ning liigsõnaseuse all, ja ta koostamisel, mis näib toimunud olevat mehaaniliselt, pole silmas peetud orgaanilise ühtluse ning sõnalise täpsuse, selguse, lihtsuse ning kindlate oskussõnade vajadust. Meie seadusandjad ei peaks unustama, et seaduste keel peab olema täppis, lühike, selge ning ilus. Võetagu eeskujuna Vene 1864. a. kohtuseaduste ning Šveitsi ZGB keelest!

6. Konkursiseaduse eelnõu praegusel kujul ei kõlba seadusena kehtima panna. See on toormaterjal, mis vajab põhjalikku ümbertöötamist nii sisuliselt kui ka tehnilisest ning keelelisest küljest.

Uute veretüüpide (faktorite) M ja N tähtsusest paterniteedi selgitusel.

G. Rooks.

Landsteiner'i poolt avastatud neli veretüüpi O, A, B ja AB on leidnud teatavasti rohkesti kasutamist ka paterniteedi küsimuse selgitamisel, eriti alimentide protsessides, vajeldava isasuse puhul. Nende veretüüpide kindlaksmääramine toimub inimese normaalseerumite anti-A ja anti-B-ga, mis ühtede isikute vereliblesid aglutineerivad, teiste omi aga mitte; vastavalt sellele määrataksegi üksiku isiku veretüüp. Paterniteedi küsimuse lahendamist on võimaldanud nende veretüüpide kindel pärilikkus; see lubab laste veretüübi põhjal võtta seisukohta ka vanemate, eriti isa veretüübi suhtes, ka on võimalik seetõttu teatavail juhtumeil, kui mees lapse isa ei ole, tema isaksolemist eitada. Kuni viimase ajani kohtupraktises esinenud juhtumite hulgas on autoril isasuse eitamise veretüüpide O, A, B, AB põhjal esinenud 11% juhtumeist. Seni on meil kohtupraktises kasustatud ka ainult neid vanu veretüüpe.

1927. a. leiutasid Landsteiner ja Levine uusi veretüüpe, mis erinevad vanast nelja veregrupi süsteemist. Neist veretüübist on forensiliselt suurema tähtsusega need, mida

nad nimetasid faktoriteks M ja N. Nimetatud faktorite kindlaksmääramine ei toimu enam normaalse inimeseseerumi abil, vaid ainult vastavate immuunseerumitega, mida saadakse kodujänestelt, neile süstides inimese verd. Süstides nii M-inimese verd, tekib jänesel anti-M, mille saamist puhtal kujul võimaldavad mitmed eeltoimingud, nagu absorptsioon jne. Samuti on võimalik saada ka anti-N seerumit. Nende testseerumite abil on võimalik inimestel määrata M või N olemasolu, mis faktorid võivad esineda ühel isikul kas koos või üksikult; kunagi pole aga juhtunud, et nad oleksid mõlemad ühel ajal puudunud. Seega moodustavad inimesed nende faktorite esinemise järgi kolm rühma, kuna endised veretüübid moodustasid neli rühma. On täheldatud, et Euroopas MN esineb kõige sagedamini (ligikaudu 50%), selle järel M (kuni 30%) ja siis N (kuni 20%).

Tartu ülikooli kohtuliku arstiteaduse instituudis on autori esialgsed tulemused näidanud, et ka meil MN esineb kõige sagedamini, selle järel M ning siis faktor N.

Faktorid M ja N on püsivad, nad esinevad juba vast-sündinuil. Tähtis nende juures on, et nad on päritavad nagu veretüübid O, A, B ja AB-gi. Teatavate vanematekombinatsioonide puhul esinevad ka siin vaid teatavad lastetüübid, kusjuures erinevad tüübid esinevad kindlas arvulises vahekorras. Tabel 1 näitab meile siin võimalikke kvali- ja kvantitatiivseid vahekordi lastel, teatavate vanemate puhul:

Tabel 1.

Vanemad	Lapsed		
	M	N	MN
1. M × M	100	0	0
2. N × N	0	100	0
3. M × N	0	0	100
4. MN × M	50	0	50
5. MN × N	0	50	50
6. MN × MN	25	25	50

Uurimised, mis ette võeti perekonnis, kus polnud tarvis kahelda laste legaalses päritolus, samuti ema ja lapse ning

populatsioon-statistilised uurimised on andnud faktorite M ja N pärilikkusele kindla tõestuse.

Selle M ja N faktorite kindlale pärilikkusele ongi rajatud nende kasustamine forensilises praksises vaieldava isasuse selgitamisel. Tulemus, mida kohtupraksises siin kasustada saab, on nagu vanade veregruppidegi juures — eitav vastus, s. t. vastus, et teatav isik ei saa olla teatava lapse isa. Kindlaks tehes faktorid lapsel ja emal, võime teha järeldusi isa suhtes. Tabel 2 näitab meile, millistel kombinatsioonidel mees võib olla lapse isaks ja millistel mitte.

Tabel 2.

Laps	Emal	Isa võib olla	Isa ei või olla
1. M	M	M või MN	N
2. M	MN	M „ MN	N
3. N	N	N „ MN	M
4. N	MN	N „ MN	M
5. MN	M	N „ MN	M
6. MN	N	M „ MN	N
7. MN	MN	M „ N või MN	—

Uued faktorid on välisriikides mitmel pool leidnud kasutamist kohtupraksises vanade veregruppide kõrval. Tähtis on nende kasustamine seda enam, et võimalused paterniteedi selgitamiseks faktorite läbi suurenevad. Kui mõnel pool seni, kasustades vanu veregruppe, soodsate kombinatsioonide arv (kus tagajärgi võis oodata) oli 17%, siis on see nüüd, kasustades ka faktoreid, tõusnud 33%-le. Võimaluste arv on suurenenud seega ligi poole võrra. Eitamise võimaluste suurenedes suureneb ühtlasi (mitteeitaval vastusel) isaksolemise tõenäosuse võimalus. Mitmesuguste teiste vereomaduste uued uurimised võivad siin edaspidi ses suhtes neidki tagajärgi suurendada.

Kuigi faktorite juurdevõtmisega tuleb korraldada verega uurimisi enam, ei nõua need siiski vere võtmist suuremal määral kui see toimus seni (juba vähese verega on võimalik tarvilisi uurimisi teostada). Vere uurimine on siingi võima-

lik ka siis, kui veri võetakse kohapealse arsti poolt ning saadetakse edasi uurimiseks. Silmas pidades soodsate kombinatsioonide arvu kahekordistumist on ka Tartu ülikooli kohtuliku arstiteaduse instituudis asunud faktorite M ja N kasutamisele forensilises ekspertiisis; soodus geneetiline vahekord meil vanade gruppide juures laseb oletada seda ka siin M ja N juures, mille tõttu isasuse selgituse võimalused valedes süüdistuste puhul meil eriti tohiks suurened.

Arutlusi.

Esimese vekslisaaja nimel blankoks tehtud vekslid omandaja hea usk.

K. Gyldenstubbé.

Küsimus seisab lühidalt selles, kas on kehtiv veksel, mis selle andja žireerinud esimese vekslisaaja volinikuna, ehk, teiste sõnadega, kas veksliväljaja võib esimese vekslisaaja volinikuna žireerida oma vekslit?

Küsimuse suur praktiline tähtsus on näha esimesel pilgul ja kui seni selle küsimuse lahendamiseks ei leidu veel kohtupraktises pretsedente, siis vist üksnes sellepärast, et küsimuse aluseks olev faktide kombinatsioon ei paistnud asjaomastes ringkondades küllalt kindel.

Aga ka teoreetiline huvi, mida pakub küsimus, ei ole väike, sest ta puudutab piirjoont vekslid vormilikkuse ja tema lepingulise olu vahel, s. o. vekslid eriõiguse ja nn. vekslid tsiviilõiguse omavahelist suhtumist.

Vekslid tsiviilõiguse nimetuse all mõistetakse, nagu teada, harilikult neid üldisi tsiviilõiguse norme, mis puutuvad küll vekslid vahekorras tekkivasse suhetesse, kuid ei ole asendatud vekslid eriõiguses erinevate ja lahkuminevate normidega.

Nii õiguse teooria õigusteadlaste rõhuvast enamikus kui ka meie kehtiv Veksliseadus käsitleb vekslid kui üht lepingute liiki, kuna vekslid õiguse erinevused on peaaesjalikult vekslid käibe tarvetest tingitud. Neid iseloomustatakse märksõnadega: abstraktsus, edasiantavus ja vormilikkus. Kõik neist põhimõtetest tuletatud järeldused käivad aga üksnes heausklikkude vekslidomandajate kohta, millega vahekorrad, mis ei

vasta sellele viimasele seadusnõudele, viiakse jällegi üldtsiviilõiguslike kategooriate alla.

Seega on vekslitõiguse erinevuste ja üldtsiviilõiguse normide vaheliseks ühenduslüliks — vekslimandaja hea usk. Sellepärast omab hea usu mõiste ka vekslivahetajate suhtes põhjapanevat tähtsust ning on vajalik selle valgustamisel siin peatuda.

BES, nagu ka teisedki seadustikud, ei määra kuski hea ja halva usu mõistet kindlaks üldisel viisil. Ja see ongi arusaadav, sest teadus mõistab hea usu all subjektiivse õiguse niisugust tarvitamist, mis kokkukõlas on nende sihtidega, mis objektiivne õigus üles seab subjektiivsele õigusele.

Need on aga iga instituudi juures erinevad. Subjektiivse õiguse tarvitamine teiste objektiivsele õigusele vastukäivate sihtide kättesaamiseks on halvausuline.

Nõnda siis läheb ülalpool seatud küsimus välja teisele küsimusele: kas siht, mida püütakse saavutada küsimuse aluseks oleva olude koostamise teel, on Veksliseaduse poolt keelatud või mitte?

1902. a. VS-e seadusandlikes motiivides (tsiteeritud Nolcken'i VS-e 1911. a. väljaandes § 3 juures, joone all 20) öeldakse: „Seadustik ei luba veksliväljajale iseenele tähendamist lihtvekslis esimese vekslisaajana, s. t. ta ei anna võimalust... niisuguste vekslite väljamisega luua vekslid ettenäitajale blanko-edasiandepalkkirjade tegemisega. Lihtvekslil, mis kirjutatud veksliväljaja enese käsule, ei ole mingisugust tähtsust nii kaua, kui ta on tema enese käes, luba aga sääraseid vekslid käibele lasta ei oleks kokkukõlas vekslite ettenäitajale keelamisega... Õigus välja anda vekslid ettenäitajale oleks peaaegu üheväärne eraisikutele õiguse andmisega välja lasta rahatähti...“

Asi on see, et meie VS, nagu öeldud, vaatab vekslile kui kahepoolsele lepingule.

VS-e §§ 15 ja 16 nõuavad veksliväljaja jüstumiseks esimese vekslivahetajaga paari suhtes, et vekslidokument oleks veksliväljaja poolt teadlikult üle antud esimesele saajale ja et viimane oleks selle vastu võtnud teadmata, et see toimub ilma veksliväljaja nõusolekuta, nagu see juhtuda võib, kui üleandmine toimub mitte otseselt osaliste vahel käest kätte, vaid kaudselt.

Samale alusele on rajatud ka vekсли edasiandmise kord selle omaniku poolt, mis, nagu seletab Nolcken § 23 juures nr. III, 1 ning § 24 juures nr. 2, peab vastama samadele nõuetele, mis on seadustikus seatud vekсли väljaandmise kohta selle esimesele omandajale, ja seega peab toimuma vekslisaaja poolt heas usus, teadmata, et edasiandmine toimub ilma vekslimaniku nõusolekuta.

Nõnda siis peab iga vekсли vahekord koosnema kahest osalisest, kes astuvad omavahel lepingulisse vahekorda heas usus.

Selle seaduse poolt nõutud seisukorra välise tunnuseks § 16, mis kehtib ka § 24 põhjal vekсли edasiandmisel pealkirja järgi, seab üles vekslidokumendi selle omandaja käes olemise, vekсли dokumendi valduse selle saaja poolt.

Seega oleneb VS-e järgi iga vekсли omandaja hea usk sellest, et ta ei tea ega pidanud teadma, et veksel lastakse käibeile ilma vekсли järgi õigustatud isiku nõusolekuta.

Vekсли esimese omandaja suhtes vekсли tema käes olemine loob põhjendatult eelduse, et veksel on läinud üle tema kätte üleandmise teel vekсли järgi kohustatud isiku, veksliväljaja poolt ja säärasel juhul vekslipidajalt ei nõuta tõendusi selle kohta, et üleandmine toimus veksliväljaja nõusolekul. Seda eeldust ettetuleval juhul ümber lükata ja tõendada, et üleandmist tegelikult ei olnud ja omandaja seda teadis, on kohustatud isiku asi.

Esimene vekslisaaja isik on ikka vekslidokumendis ära tähendatud, seega *persona certissima*, ja vekсли tema käes olemisel langeb kokku valdus tuntud omaniku isikuga. Seega põhineb tema hea usu eeldus väga reaalsel alusel. Tähendatud eelduse loomiseks on aga, iseenesest mõista, vaja, et veksliväljaja ja selle vastuvõtja ei oleks üks ja sama füüsiline isik, sest et muidu üleandmist ei võiks olla.

Keerulisemaks muutub seisukord, kui veksel edasi antakse selle esimese saaja nimel blankopealkirja järgi. Ka siin on kehtiv säärase vekсли omandaja hea usu tunnuseks sama asjaolu, dokumendi valdus, ainult selle tunnuse mõju põhineb hoopis teistel alustel. Sel juhul vekсли järgi õigustatud isik on nimeta, vekсли omanikuks loetakse selle pidaja. Seega, kelle käest vekсли praegune pidaja ka oleks selle saanud, ta ikkagi võis seda isikut lugeda vekсли seaduslikuks käsustajaks. Üleandmine kaotab juhtumite enamikus iseseisva täht-

suse ja omab seda üksnes ühenduses vekslidokumentide nähtava üleandmise seaduspärasuse läbi.

Seda tõsisem tähtsus on asjaolul, et vekslidokumentide nähtavad tingimused, millede põhjal toimus üleandmine, vastaksid laitmatult seaduse nõuetele.

Kas see on aga nii küsimuse aluseks olevatel oludel?

Kui veksel on väljatud Z-i poolt Y-le ning edasi antakse pealkirja järgi sama Z-i poolt Y-i volinikuna, siis säärase vekslidokumendi välisel vaatlusel torkab kõigepealt silma, et edasiandja füüsilises isikus on ühendatud vekslid vahekorra õigustatud ja kohustatud pooled.

Otsuses 1899. a. nr. 16 Vene Senat on tunnistanud kehivusetuks vekslid, mis väljatud voliandja nimel voliniku poolt iseenele ja viimase poolt blankopealkirjaga edasi antud, leides, et indossaatori poolt tõstetud nõudel puudub alus, sest säärane veksel on tühine algusest peale ning seetõttu ta ei või omandada jõudu edasiandmise teel kolmandale isikule: igast kahepoolsest lepingust, mis tehingute liigi hulka kuulub ka veksel, peavad osa võtma kaks poolt, kelledest üks enda peale võtab teise eest teatavad kohustused, ja nende ühendamise ühes füüsilises isikus on lubamatu.

Senati otsuse aineks oleva asja seisukord on täitsa analoogiline asjaoludega, mis on seatud küsimuse aluseks.

Kui volinik ei või, nagu see oli Senati otsusega lahendatud juhtumil, enesele vekslit anda voliandja nimel, siis samal põhjusel ta ei või enese nimel vekslit anda oma voliandjale, teotesdes seejuures viimase asemel tema volinikuna.

Mõlemal korral on kontrahendid esindatud ühes isikus, kusjuures ühel juhul volinik teotseb enese ees vekslisaaajana, teisel — veksliväljajana, volinikuna aga esimesel juhul veksliväljaja ees ja teisel — vekslisaaaja ees.

Vahe mõlema juhtumi vahel seisab selles, et kord — see juhtum oli Senati 1899. a. nr. 16 otsuse aineks —, osaliste õige vahekorrad paistab silma algusest peale, sest võõra isiku nimel vekslit alla kirjutada võib üksnes märkides volituse olemasolu, teine kord aga, ja see on juhtum, mis seatud küsimuse aluseks, osaliste tegelik vahekorrad, mis selles seisab, et vekslid väljaja ja selle tegelik vastuvõtja on üks ja sama füüsiline isik, kes teotesdes vekslid allakirjutamisel enda nimel ja selle vastuvõtmisel — vekslisaaaja volinikuna, pidi avalikuks tulema üksnes edasiandmise pealkirja tegemisel.

On selge, et kui X-le pakutakse omandada Y-le kuuluvat vekslit, mis selle väljaja Z-i poolt varustatud Y-i volinikuna edasiandepalkkirjaga, siis ei või X-le tekkimata jääda kahtlusi kõigepealt selle kohta, mis põhjal veksel on žireeritud mitte õigustatud isiku enese, vaid tema voliniku Z-i poolt, ehk küll viimane on vekslit järgi kohustatud isik, ja edasi selle tagajärjel ka selle kohta, kas säärasel kombel üldse vekslit võib lugeda edasiantuks selle omaniku Y-i nõusolekul, sest seni kuni tõendamata jääb viimase osavõtt sellest transaktsioonist, olgu mistahes staadiumis, veksel jääb selle väliste tunnuste järgi ühe isiku — voliniku — tööviljaks.

Kahtlust ei lahendata rahuldavalt ka Z-le kuuluva volituse märkimisega, sest volitus ei käi ometi mitte lepingute sõlmimise kohta volitaja nimel voliniku enesega.

Nii pea aga, kui kahtlus on tekkinud tähendatud faktilise andme kohta, ja nii kaua, kui see on kõrvaldamata täiendavate teadete saamisega, omandaja X ei teotse enam heas usus, veendumusel, et vekslit omandamine toimub selle nimelise omaniku Y-i nõusolekuga.

Seega on siin mõlema osalise, Z-i ja X-i poolt tegemist püüdega ühe isiku poolt valmistatud vekslidokumenti käibe lasta, s. o. objektiivse õiguse poolt vekslit instituudi arenemiskäigul kujunenud sihist kõrvalekaldumisega, mille järgi vekslit ülesanne on küll olla kas krediidi või raha tasumise abinõuks juhtumel, kui selle vahenditult tasumine on tõkestatud, kuid ikkagi üksnes eeldusel, et see toimuks iga vekslit õigusliku vahekorra osaliste paari vahel lepingu õiguslikul alusel.

Säärane vekslit kasustamine aga on vastuolus niihästi tsiviilõiguse üldnormidega kui ka vekslitõiguse erinormidega ning viimaste poolt keelatud.

Neil kaalutlustel arvan, et kõnesolevale küsimusele tuleks vastata eitavalt, olgu siis, et mõnel antud juhul nõudja oma hea usu väliste tunnuste puudumise kiuste täiendavalt tõeks teeb, et veksel on temale edasi antud selle nimelise esimese saaja nõusolekul.

Arvan, et küsimuse säärane lahendamine vastab niihästi seadusandluse kui ka seaduste tõlgendamise poliitikale.

Vekslitõiguse karmus peab väljenduma mitte üksnes vekslit järgi kohustatud isikule igasuguste vastuväidetega esinemise ärakeelamises, mis ei põhine vekslit erioõiguse või vekslit tsi-

viilõiguse normidel, vaid teiselt poolt ka vekslit järgi õigustatud isikult nõudmises, et tema taotlused oleksid õigustatud samade tähendatud normide tema poolt täpsa täitmise teel.

Vekslipidajal on kiusatus vekslit karmust enda kasuks kurjasti ära kasustamiseks niisama suur kui vekslivõlgniku püüe oma kohuste täitmisest mööda hiilida, kui mitte suurem. Edasiandmise teel eelmiste vekslialiste omavahelised kausaalvahekorrad lahutatakse vekslidokumendi järgnevate pidajate omadest niivõrra, kui nad teotsevad heas usus. Teiselt poolt langeb edasiandja peale garantiikohustus. „*Cambium vires acquirunt eundo.*“

Seetõttu on arusaadav püüe vekslit edasiandmise teel teha ohutuks eelkäijate vahel olnud kausaalvahekordade võimalikke defekte. Kuid seda võimalust ei tohiks lubada laiendada defektidele, mis nähtavad vekslit dokumendist enesest, ning seega peavad hävitama ettevaatliku vekslit omandaja head usku.

Kirjanduse ülevaade.

A. Piip, Tartu ülikooli professor. **Kaubandusõigus.** Tartu Üliõpilaskonna Toimetised nr. 4. Akadeemilise Kooperatiivi kirjastus, Tartu, 1933, XII + 372 lk.

Meie ülikooli õigusteaduskonna õppejõududel lasub oma otsese õppetegevuse kõrval veel teine raske kohustus: anda üliõpilastele eestikeelsed ning Eesti olude kohaselt koostatud õpperaamatud. Kui 1919. a. meie ülikool oma tegevust Eesti kõrgema õppeasutisena alustas, siis puudusid eestikeelsed õpperaamatud õigusteaduse alal täielikult. Meie ülikooli esimeste lendude juristid pidid rahulduma vene- või saksakeelsete õpperaamatutega. Esiotsa oli see võimalik, sest üliõpilased valdasid küllaldaselt vene keelt, meie omariiklik seadusandlus polnud tunduvaid muudatusi veel teinud Vene riigilt päritud seadusis; nii et endiste Vene ülikoolide õpperaamatud kõlbasid meil kuidagi tarvitada. Vahepeal on aga olud suuresti muutunud. Õigusteadus on maailmasõjale järgnenud ajaperioodil teinud suuri edusamme; on ilmunud uusi põhimõtteid, mis tingivad uusi norme, uut arusaamist õiguse ning seaduse ülesandeist. Meil Eestis on seadusandlus mõnelgi alal rikastanud riiki uute seadustega. Kõige selle tõttu on veneaegsed õpperaamatud vananenud, nad ei seisa enam praeguse õigusarenguga kokkukõlas; nende järgi õppides ei suuda üliõpilane areneda nõutavale tasapinnale. Lääne-Euroopa ülikoolide õpperaamatud on meie üliõpilasele tihti keelelt arusaamatud ja, mis

peaasi, raamatute hinnad on seal tavaliselt nii kõrged, et meie keskmine üliõpilane ei jõua neid osta. Peale selle tuleb arvestada, et meil kehtivad seadused erinevad tunduvalt Lääne-Euroopa seadusist, mille tõttu sealseid õpperaamatuid mitmelt õigusallalt õpperaamatuna meie üliõpilane ei saakski kasustada.

Kõik need väga olulised põhjused on meie ülikooli õppejõude sundinud koostama oma erialadelt eestikeelseid õpperaamatuid. Eri- list hoolt ning viljakust on sel alal tänini ilmutanud prof. A. Piip. Juba aastate eest ilmus tema „Rahvusvahelise õiguse süsteem“. Läänud aasta kevadel ilmus tema sulest „Kaubandusõigus“.

Prof. A. Piip on oma erialalt rahvusvahelise õiguse tundja. Kuid tema mitmekülgne tegevus küll diplomaadina, ministrina, praktilise juristina vandeadvokaadi ja veneaegses kommertskohtus vannutatud poolteesindaja kutses on teda viinud alalisse kontakti kõigi õigusaladega, eriti aga kaubandusõigusega. Lugeses peale selle ülikoolis kaubandusõigust õigusteaduskonna ning majandusteadusosakonna üliõpilasile, on prof. Piip ka teoreetiliselt tutvunud kaubandusõigusega. Sellejuures on prof. Piip veel hea Balti eraõiguse tundja, mis teatavasti ka meie kaubandusõiguse suhtes kehtib üldõigusena.

Olles varustatud säärase põhjalikkude praktiliste kogemustega ning teoreetiliste teadmistega, on prof. Piip asunud kaubandusõiguse õpperaamatu koostamisele. Selle juures on tal peajendiks olnud tahtmine anda üliõpilastele raamat, mis võimaldaks ülevaate meil kehtivast, kaubandust korraldavast õiguse normistikust.

Selle ülesande on prof. Piip täitnud hästi. Teoses on suudetud anda selge, täppis ning teadusega kokkukõlastatud ülevaade kaubandusõigusest, kusjuures esikohale on tõstetud Eestis kehtiv õigus ja seda arendanud kohtute tegelus.

Samuti eeskujulik ning meeldiv on raamat oma stiililt ja keelelt. Teaduslikud definitsioonid on täpsad ja lühisõnalised. Õnnestunult on autor toonud tsitaate ja definitsioone kuulsalt eriteadlasilt, kuid see toimub mõõdukalt ning teatava autori enese poolt selitatud ja analüüsitud järelduste ning seisukohtade lõplikuks fikseerimiseks. Julgelt ning teadusmehele omase järjekindluse ning täpsusega tarvitab autor ka uusi eesti keeles loodud oskussõnu, mis raamatu taset ning väärtust ainult tõstab: on aeg, et iga üliõpilane, kes tahab saada Eesti juristiks, tunneks ning õpiks kätte eesti juriidilise keele. Ülikooli õpperaamatud peavad omalt poolt seda juriidilise keele väljaarendamist soodustama. Prof. Piibu raamat oma eeskujuliku stiili ning järjekindla teadusliku terminoloogiaga on üheks paremaks tunnistuseks sellele keeleuenduslikule tööle, mis meie juristide ühisel jõul aastaid on kestnud ja mille viljana hiljuti ilmus trükist „Õigus- teaduse sõnastik“.

Otstarbekas ning süstemaatiline on raamatus ka õppeaine jaotus. Raamat jaguneb kolme ossa, milledele lisandub üldpõhimõtteid käsitlev sissejuhatus. Sissejuhatus jaguneb omakorda 5 peatükiks, kus on antud dogmaatiline ning ajalooline ülevaade kaubanduse mõistest ning kaubandusõigusest, kaubandusõiguse allikaist, ajaloost ning kaubanduslikest huviorganisatsioonidest. Kõige selle juures, nagu üldse kogu raamatu kestel, on autori poolt peardõhk pandud meie oludele ja meil kehtivale seadustele, mis raamatu väärtust eriti tõstab. Meie ei eksi, kui ütleme, et autor on esimesena paljusid probleeme käsitelnud, mis puutuvad meie kaubandusõigusse ja selle suhtesse tsiviilõigusega. Autori seisukohad ning tema süntees rajavad alust uutele uurimustele kaubandusõiguse alal. Mis raamatu eriti praktilisele juristile asendamatuks teeb, on asjaolu, et autor on süstemaatiliselt korraldanud ning analüüsinud kõik meil iseseisvuse kestel väljatud kaubandusõiguslikud seadused ning kõik Riigikohtu poolt kaubanduslikes asjus tehtud põhimõttelisemad otsused.

Raamatu I osa käsitleb kaubanduse subjekti. See osa koosneb kahest jaost, millest esimene puudutab üksikkaupmeest ja selle ettevõtteid ning abilisi; teine jagu vaatleb kollektiivkaupmeest, igasuguseid äriseltsinguid ja koondisi.

Raamatu II osa on pühendatud kaubanduse objektidele. Esimeses peatükis antakse kauba, raha, väärtpaberite ning krediidi mõisted, kuna teine peatükk käsitleb erandõigusi, kuhu kuuluvad autori- ning leiduri-õigused, mustrid, mudelid ning kaubamärgid. Lõpeb see osa peatükiga, mille aineks on ülevaade kaalude ning mõõtude üle.

Kõige suurem on raamatu kolmas osa, mille pealkirjaks on „Kaubanduslikud toimingud“. See jaguneb 4 jakku. I jagu käsitleb kauba-, fondi- ja töökäivet. II jao sisuks on käibelised paberid, millede hulka kuuluvad vekseld ja tšekk. Veksliõigust on autor käsitelnud eriti põhjalikult ja üksikasjaliselt. III jagu on pühendatud transport-toimingutele, kusjuures eriti põhjalik on mereõigust kirjeldav osa. IV jagu hõlmab kinnistustoimingud.

Raamatu lõppu on asetatud märksõnastik, mis raamatu kasutamist hõlbustab. Iga peatüki ette on mahutatud vastava kirjanduse loend, mis võimaldab asjasthuvitatuile orienteeruda erikirjanduses. Kirjanduse hulgas, mida autor soovib, leiame Euroopa ning isegi Ameerika kaubandusteadlaste kapitaalseid teoseid, kuid peale nende on esitatud kõik teosed ning kirjutised, mis eesti keeles on ilmunud ning mis nii või teisiti käsitlevad kaubandusõiguslike küsimusi. Kirjanduse ülevaade sellisel kujul on eriti meie üliõpilastele ning praktilistele juristidele soovitatav. Tuleb lugeda soovitavaks, et kõik õigusteaduslikud õpperaamatud, mis meil edaspidi ilmuvad, võtaksid omaks säärase spetsiaalse kirjandusejuhatamise viisi.

Kui võiksime rääkida mõningaist puudustist, mis säärase suure

ning eesti keeles esmakordse töö juures paratamatud on, siis on raamatus märgatavad mõningad ebatäpsused ning trükivead. Näit. lk. 17, kus jutt on Saksa 1861. a. kaubandusseadustikust, on see saksa keeles märgitud Handelsgesetzbuch, kuna ta tavaline nimetus on Allgemeines Handelsgesetzbuch. Ekslikult on märgitud lk. 26 BES paragraaf, mis viitab kaubandusseadusele. See § peab muidugi olema 4266, mille lisa käsib kaubanduslikes asjus pöörduda Kaubandusseadustikule (k ustavu Torgovomu), nagu BES § 4363 juures olev märkus. Ka mõned „Riigi Teataja“ nr-d ning aastakäigud esinevad ekslikult, näit. lk. 174 on märgitud, et Tööstusliku seaduse eestiaegsed muudatused leiduvad RT 39 — 1921; 147/148 — 1923 ja 44 — 1924. Viimane RT nr. on kahtlemata ekslik, selle asemel peab olema RT 81/82 — 1924. Samuti lk. 175 on kaubamärkide registreerimise määruse asupaik näidatud RT nr. 147/148 — 1924. a., kuna tegelikult see leidub samas numbris 1923. a.

Sääraseid eksitusi leidub raamatus veel mõnel teisel kohal. Kuid raamatu üldist väärtust need ei vähenda.

Autor kui tunnustatud kaubandusõiguse eriteadlane ning silmapaistev pedagoog on kinkinud meile õpperaamatu, mis mitte üksnes üliõpilasi otse asendatamatul viisil juhib kaubandusliku õiguse uurimisele, vaid mis on tarvilikuks käsiraamatuks igale juristile-praktikule. See on esimene teaduslik teos eesti keeles, kus kaubanduslik õigus on leidnud süstemaatilist käsitlust meil kehtivate normistikkude seisukohalt. Kuid mitte ainult juristile pole see raamat tarvilik. Iga tööstur, ärimees, laevnik jne. leiab selles endale asendamatu käsi-raamatu ja nõuandja.

T. Grünthal.

Riigikogu tegelus.

Riigikogu 1934. a. detsembrikuu tegeluse ülevaade.

Detsembrikuul esitas Riigivanem Riigikogule dekreedina kehtima pandud järgmised seaduse-eelnõud, mis määrati järgmistesse komisjonidesse läbivaatamiseks:

Uldkomisjoni: 1) Tallinna Siimeoni kiriku kinnisvara korraldamise seaduse eelnõu; 2) Varemeiks muutunud või hävima jäetud ehitiste lammutamise seaduse eelnõu; 3) Siseministeeriumi valitsemisel oleva rüütelkonna mõne vara korraldamise seaduse eelnõu; 4) Valitsemise korraldamise seaduse muutmise ja täiendamise seaduse eelnõu; 5) Insenerikoja seaduse eelnõu; 6) Inseneride, arhitektide, keemikute ja tehnikute kutsetegevuse seaduse eelnõu; 7) Kriminaalkohtupidamise seadustiku maksmapanemise seaduse eelnõu; 8) Kodakondsuse seaduse muutmise ja täiendamise seaduse eelnõu; 9) Pere-

konnanimede korraldamise seaduse eelnõu; 10) Rahvusse kuuluvuse aluste määramise seaduse eelnõu; 11) Laeval veetavate suurte kolide ja esemete kaalu märkimise seaduse eelnõu; 12) Tallinna linna uue tänava rajamiseks kinnisvara — kinnistu nr. 585 — sundvõõrandamise seaduse eelnõu; 13) Tallinna linna Ülem-Jõe tänava laiendamiseks kinnisvara — kinnistu nr. 573-a — sundvõõrandamise seaduse eelnõu.

Rahaasjanduse komisjoni: 14) Riigiasutuste koosseisude ja riigiteenijate palkade seaduse muutmise seaduse eelnõu; 15) Maal asuvate kinnisvarade maksuseaduse täiendamise seaduse eelnõu; 16) Põllupidajate ja kalurite võlgade korraldamise seaduse muutmise seaduse eelnõu; 17) Eesti Maapanga põhikiri; 18) Eesti Vabariigi 1934./35. aasta kulude ja tulude lisaeelarve ja 1935./36. aasta eelarvel lepingute sõlmimise ja eelkrediitide määramise seaduse eelnõu; 19) Kodakondsusse astumise sooviavaldustelt võetava maksu seaduse muutmise seaduse eelnõu; 20) Riigi eelarve seaduse muutmise seaduse eelnõu; 21) Puu- ja aedvilja ning marjade väljaveo kontrolli seaduse muutmise seaduse eelnõu; 22) Põllupidajate ja kalurite võlgade korraldamise muutmise seaduse eelnõu.

Riigikohtu tegelus.

Administratiiviosakond.

Kas on alust kaitsevæeasutise einelauda maksustada trahterimaksuga?

Trahteriseaduse § 5 järgi kuuluvad küll trahteriärde hulka erasutiste, -ettevõtete ja seltside einelauad, kuid mitte riigiasutiste einelauad, mis asutatakse eri korras ja eri ülesannete täitmiseks. Ka kaitsevæeasutise einelaud, mis teotseb kinnitatud põhikirja alusel ja piirides oma seaduslikkude ülesannete täitmisel, ei kuulu nende trahteriärde hulka, mis loendatud Trahteriseaduse § 5, ja seepärast ei ole alust seda einelauda maksustada trahterimaksuga.

(RktrA¹ toim. nr. 573-I — 1934.)

Kas riigiasutistes ja ettevõtetes töötavate tööliste pensioni määramisel tuleb aastapalgaks lugeda 12-kordne kuupalk?

Vastus: eitav.

Riigiasutistes ja ettevõtetes töötavate tööliste pensioni seaduse (RT 1929 — 33) § 4 põhjal võetakse pensioni summa määramisel arvesse tasu, mis tõeliselt saadud aasta jooksul, see jagatakse arvuga, mis tööline aasta jooksul enne pensionile minemise päeva tööl olnud,

ja nii arvatud päevapalk korrutatakse aasta läbi teotsevates ettevõtetes 295-ga, kui aga ettevõtte ei tööta terve aasta, siis ettevõtte keskmise hariliku tööpäevade arvuga, ja sellele summale lisatakse juurde summa, mis saadakse aastatöölise keskmise päevapalga korrutamisest 295-ga ja ettevõtte keskmise hariliku töötamispäevade arvu vahega. Arvamus, et pensioni määramisel tuleks aluseks võtta kuus saadud palgamäär, lugedes aastapalgaks 12-kordset kuupalka, on vastuolus eeltähendatud seaduse § 4-ga.

(Rkha toim. nr. 476 II — 1934.)

Kas üldtarvitamiseks määratud, riigi, omavalitsuste jne. päralt olevatele asutistele kuuluvad või tarvitada antud maad on vabad kinnisvaramaksust ?

Vastus: jaatav.

Maal asuvate kinnisvarade kinnisvaramaksu seaduse (RT 1930 — 57, art. 387) § 2 p. 2 järgi, mis nüüd kehtivuse kaotanud (RT 1933 — 53), oli selge, et üldtarvitamiseks määratud, riigi, omavalitsuste jne. päralt olevate asutiste hooned olid arvatud vabaks kinnisvaramaksust, aga mitte nendele asutistele kuuluvad või tarvitada antud maad, nagu seda ka Riigikohus 13./20. nov. 1931. a., toim. 899 II on seletanud (Rkh otsus 1931 — 44). Et aga Riigikogu poolt 30. mail 1933. a. vastu võetud Maal asuvate kinnisvarade maksuseaduse (RT 1933 — 53, art. 420) § 2 p. 2 on otseselt öeldud, et maksustamisele ei kuulu üldtarvitamiseks määratud riigi, omavalitsuste, usuühingute ja nende liitude, hoolekande- ja hariduslikkude ühingute ning nende liitude päralt olevad maad ja hooned või nende osad (kirikud, surnuaiad, palvemajad, muuseumid, platsid, lastekodud, ravilad jne.), siis tuleb järeldada, et viimase seadusega seadusandja on tahtnud ka üldtarvitamiseks määratud riigi ja omavalitsuste jne. päralt olevate asutistele kuuluvad või tarvitada antud maad vabastada kinnisvaramaksust.

(Rkha toim. nr. 540 I — 1934.)

Kas Pärandusmaksu seaduse § 20 mõttes seadusjõusse astunud kohtuotsuseks tuleb lugeda teatavas pärandusmaksu asjas rahukogu II astme otsust või samas asjas tehtud Riigikohtu otsust ?

Vastus: rahukogu II astme otsust.

Pärandusmaksu seaduse (RT 1920 — 67/68) § 20 järgi pärijad või testamendi täitjad on kohustatud pärandusmaksu ära maksma ühe kuu jooksul vastava kohtuotsuse seadusjõusse astumise päevast arva tes. Selle tähtaja möödalaskmise korral arvab Otsekoheste maksude peavalitsus võlasummale viivitusraha juurde — 1% iga möödalastud terve või pooliku kuu eest.

TKS § 892 järgi teise astme kohtu otsus loetakse seadusjõusse astunuks otsuse kuulutamise ja kuulub tähendatud TKS §§ 184 ja

814 põhjal täitmisele ning on kohuslik mitte ainult pooltele, vaid kõigile kohtu- ja ametiasutistele (TKS § 892). Seega rahukogu II astme otsus päranduse asjus astub seadusjõusse tema väljakuulutamise ja väljakuulutamise päevast algab Pärandusmaksu seaduse § 20 ette nähtud pärandusmaksu tasumise tähtaeg. See asjaolu, et rahukogu otsuse peale on antud kassatsioonkaebus, ei või pärandusmaksu tasumise tähtaega pikendada päeva peale, mil Riigikohtu otsus järgneb, sest kehtiv seadus ei näe ette, et sel korral, kui kassatsioonkaebus on antud Riigikohtule, teise astme kohtu otsus ei astu seadusjõusse otsuse väljakuulutamise ja, vaid TKS § 892 otseselt tähendab, et kohtuotsus, kui ta on tehtud teise astme kohtu poolt, astub seadusjõusse otsuse kuulutamise ja, välja arvatud otsused, mis loendatud TKS § 814^e.

(RkHA toim. nr. 456 II — 1934.)

Kas võib vallavolikogu ühe aasta eest kindlaks määratud ettevõtte läbikäigusummat teiste aastate eest tööstusmaksu määramisel aluseks võtta?

Vastus: eitav.

Vallaomavalitsuste tööstusmaksude võtmiseks antud juhtnõõride (RT 1932 — 1) § 1 järgi vallaomavalitsused võivad võtta, alates 1. jaanuarist 1932, valla piirides asetsevalt ja tegevuses olevailt äriisilt tööstusettevõttele tööstusmaksu vastava kasuprotsendiga ettevõtete eelmise aasta läbikäigust (brutosissetulekust või -töötasust). Seejuures läbikäigu kindlaksmääramisel vallavolikogul võivad olla aluseks maksja omad andmed, samuti ka riigi ärimaksu komitee poolt kindlaksmääratud läbikäigusummad. Sama paragraafi viimane lõige näeb ette, et ülalnimetatud alustest kõrvalekaldumisel vallavolikogudel tuleb enda poolt määratud läbikäigusummad põhjendada. Ei või eelmise aasta läbikäiguks arvata sama summat, mis oli juba kindlaks määratud mõne varema aasta kohta, sest ettevõtte läbikäik ei ole igal aastal ühesugune. Seepärast ei saa ühe aasta kohta kindlaksmääratud läbikäigusummat teiste aastate eest tööstusmaksu määramisel aluseks võtta.

(RkHA toim. nr. 289 I — 1934.)

Kas vallavolikogu liige võib olla vallaomavalitsuse teenistuses?

Vastus: jaatav.

Vallavolikogude valimise ja vallavolikogude ning vallavalitsuste korraldamise seadus ei näe ette, et vallavolikogu liige ei või olla vallaomavalitsuse teenistuses. Valla omavalitsuse seadlus 1917. a. (Vene ajut. val. seadl. ja korrald. kogu 1917. a. nr. 122, art. 155 § 53) näeb omalt poolt ette üksnes seda, et vallavolikogu revisjoni-komisjoni liige ei või olla vallaomavalitsuse teenistuses. Asjaolu, et

vallavolikogu liige võetakse kohtulikule vastutusele oma kohuste täitmise alal kordasaadetud süütegude eest ühtlases korras vallaomavalitsuse ametnikkudega, ei või põhjustada vallavolikogu liikme tagandamise nõuet vallaomavalitsuse teenistusest vallavalitsuse ametniku kohalt, kui seadus ei tee takistusi vallaomavalitsuse ametnikel olla ühtlasi ka vallavolikogu liikmeks. Üksiku vallavolikogu liikme ja vallavalitsuse ametniku vahel ei ole ka alluvusevahekorda.

(RkHA toim. nr. 643 I — 1934.)

Missuguses ulatuses omandavad riigi rendikohtade kasustajad uuestiplaneerimisel talu piiridesse tulnud heina- ja karjamaa metsa kohta õigusi?

Vastus: võivad omada üksnes Maaseadusega võõrandatud maadel asuvate väiketalude rendivahekorra uuendamise seaduse § 2 märkus 3 põhjal ja mitte suuremas ulatuses kui talust eraldatud heina- ja karjamaal kasvava metsa väärtusele vastavalt.

Maaseadusega võõrandatud maadel asuvate väiketalude rendivahekorra uuendamise seaduse § 7 alusel jäävad Põllutööstri ministri poolt kinnitatud maakonnakomisjoni otsused heina- ja karjamaal kasvava metsa kohta jõusse selle seaduse §§ 1 ja 2 ette nähtud ulatuses. § 2 kohaselt omandab aga rentnik teatavad õigused üksnes selle heina- ja karjamaa metsa kohta, mis varem juba tema kasustada olnud ja mis ka pärast planeerimist talu piiridesse jäänud. Uuesti planeerimisel talu piiridesse tulnud heina- ja karjamaa metsa kohta võivad rentnikud omandada üksnes õigusi § 2 märkus 3 põhjal ja mitte suuremas ulatuses kui vastavalt talust eraldatud heina- ja karjamaal kasvava metsa väärtusele.

(RkHA toim. nr. 458 I — 1934.)

M. T.

Tsivillosakond.

Kas hoiumenetluse korras pärijaid pärimisõigustesse kinnitades kohus on õigustatud ning kohustatud selitama, kas pärandajast tõeliselt on see varandus järele jäänud ja võib pärijaile üle minna (BES §§ 1691, 2639 jt.), mis nad pärandideklaratsioonis on üles andnud pärandvarana selleks, et neilt võtta pärandimaksu (Pärandusmaksu sead. §§ 10—16, RT 1920, 67/68)?

Selle kohta seletab Riigikohus järgnevalt:

Meil kehtiva BES §§ 2621 ja 2625 järgi võib seadusjärgne pärija pärandi vastu võtta ka ilma, et kohus teda kinnitaks pärimisõigustesse. Seepärast pärimisõigustesse kinnitamine kohtu poolt oleneb pärijate eneste palvest ja soovist (TKS. § 2019). Kohtulik menetlus hoiukorras pärijate kinnitamisel seisab selles, et kohus nendib, et pärand teatava isiku surma läbi on avanenud (BES §§ 1698, 2621) ning et isikud, kes taotleavad pärimisõigustesse kinnitamist, on sea-

duse põhjal, selleks õigustatud (BES § 1705), samuti määrab kohus kindlaks oma määruses, millises ulatuses üks või teine pärija pärandist osa saab (TKS § 2022). On pärimisõigustesse kinnitamise asjas toimunud ka vastav kutsemenetlus ja pole määratud tähtajal keegi asjast huvitatu mingit vaidlust või taotlust avaldanud, nendib kohus oma määrusega, et kõik üles andmata õigused loetakse kustunuks (TKS §§ 2020, 2079, 2066). Tekib aga isikute vahel, kes on esinenud pärijatena, vaidlus üksteise pärimisõiguste suhtes, siis kohus hoiu korras säärast vaidlust ei lahenda, vaid säärane vaidlus kuulub asjast huvitatud isikute poolt tõstetud hagi põhjal lahendusele asjaomasest kohtus võistlusmenetluse korras (TKS §§ 1 ja 2021). Hoiu korras pärijaid kinnitades kohus pole aga üldse õigustatud selitama, kas pärandajast tõeliselt see varandus järele jäi ja võib pärijaile üle minna BES §§ 1691, 2639 jt. mõttes, mis nad pärandideklaratsioonis kohtule on üles andnud selleks, et neilt võtta pärandimaksu. Järelikult pärijate kinnitamisel hoiu korras tehtud kohtuotsus nendib ainult seda, et selles otsuses mainitud pärijad on astunud pärandijätja õigustesse ja et neil kui pärijail on õigus pärandijätjast järelejäänud pärandit kätte saada (TKS § 2023) ja seda tarbe korral ka kolmandailt isikuilt välja nõuda, kusjuures pärijad vaidluse korral peavad tõendama, et neil õigus on seda varandust endale saada, sest see kuulus pärandijätjale (*hereditatis petitio*, BES § 2599 jj.). Ei eita aga isik, kelle käes teatav vara on, pärijate pärimisõigusi, vaid väidab, et ta peab seda vara mingisugusel teisel alusel, siis säärase isiku vastu tuleb pärijail esineda omandiõiguse haviga (BES § 2601). Järelikult pärijaks kinnitamine hoiu korras ei lahenda endast veet omandiõiguse küsimust vara suhtes, mis on kolmandate isikute käes ja mille pärijad arvavad kuuluvat pärandvara hulka.

(RkhT toim. nr. 624—1933.)

Millistel alustel arvutab kohus Pärandusmaksu sead. § 8 p. b ette nähtud matmiskulusid?

Pärandusm. s. § 8 p. b järgi kuuluvad pärandvarast mahaarvamisele pärandijätja matmiskulud. Sama seaduse § 16 põhjal arvutab kohus need kulud pärijate poolt esitatud tõendite või tarbe korral juurdenõutud lisateadete alusel. Kui pärijad on esitanud tõendid matmiskulude kohta, arvab kohus need kulud maha pärandist dokumentaalselt tõestatud summa suuruses. Pole aga pärijad täpsaid tõendeid nende kulude suuruse kohta esitanud, siis võib kohus pärandideklaratsioonis neiks kuludeks näidatud summa pärandvarast maha arvata üksnes siis, kui ta leiab, arvestades pärandijätja varanduslikku ning seltskondlikku seisundit ning kohalikke kombeid, et ülesantud kulud pole liialdatud ega vaja tõestamist vastavate tõendite esitamisega. Sama seisukoht on kohaldatav ka hauasamba suhtes.

Meil üldiselt kehtiva kombe järgi püstitatakse lahkunud inimese

hauale kas rist või mõni muu mälestusmärk. Milline see mälestusmärk on, see oleneb kadunu varanduslikust ja seltskondlikust seisukorrast ja tema pärijate tänu ning ilutundest. Et aga säärase mälestusmärgi püstitamine on kokkukõlas meil kehtivate usuliste ning moraalsete õigekspidamistega, siis ei saa põhimõtteliselt eitada pärijate õigust selle märgi püstitamisele seoses olevaid kulusid arvata Pärandusmaksu sead. § 8 p. b ette nähtud matmisikulude hulka ja neid maha arvata pärandvara väärtusest pärandimaksu arvutamisel.

(Rkht toim. nr. 823—1934.)

Millises korras tehakse kreditoridele teatavaks võlglaste raha jaotamise kava?

TKS § 1217 tema endises redaktsioonis määras küll, et kohtunik, olles koostanud võlglaste raha jaotamise kava, kutsus kreditorid kohtukantseleisse selle kavaga tutvuma ja avaldama vaidlusi selle vastu, kuid mainitud paragraafi tekst muudeti 1912. a. 15. juuni seadusega (VSKK 1912. a. art. 1003) selles mõttes, et kreditoreid ei kutsuta välja kutselehtedega, vaid nendele teatatakse vastava kuulutuse ülespanemise teel kohturuumis, sest leiti, nagu nähtub mainitud seaduse põhjustest, et kreditoride väljakutsumine kutselehtedega osutub täitemenetluse asjata venitamiseks ja seetõttu ebaotstarbekaks.

(Rkht toim. nr. 572—1934.)

Kas negotiorum gestor'il on õigus hagi tõstmise teel kohtus kaitseda selle isiku õigusi, kelle asjade ajamisele ta volituseta on asunud?

Vastus: eitav.

Rahukogu oli leidnud, et BES § 4444 mõttest selgub kindlasti, et *negotiorum gestor'il* on õigus haviga kohtus esineda, millest järgnevat, et ta võib volitust anda selleks ka advokaadile (BES § 4445). Samuti ei nähtuvat TKS reegleist, et BES § 4444, mis sisaldab protsessinormi, oleks tühistatud.

Riigikohus asus teisele seisukohale järgnevail kaalutlusil.

TKS § 1 mõtte järgi on hagi õiguse kaitse vahendiks. Kuid kaitseda võib hagi tõstmise teel TKS § 4 põhjal ainult oma õigusi, olgu isiklikult või selleks eriti volitatud isiku kaudu (TKS § 14), välja arvatud TKS-s purgivald loendatud erandjuhtumid, kus võõra õiguse kaitseks on seaduse, enese jõul õigusvõimustatud säärase õiguse omaniku seaduslikud esindajad (TKS §§ 17—26). — Venemaa sisekubermangudes kehtinud eraõigus ei tundnud üldse *negotiorum gestio* instituuti. Seepärast puuduvad ka neis sisekubermangudes kehtinud TKS-s igasugused määrused, mis lubaksid järeldada, et *negotiorum gestor* oleks õigustatud hagi tõstmise teel kohtus kaitsema selle isiku õigusi, kelle asjade ajamisele ta volituseta on

asunud. Ka Baltimaal Vene valitsuse ajal kehtinud ning praegu Eesti vabariigis kehtivas TKS-s sellist määrust ei leidu. Kohtureformi puhul Baltimaade jaoks kehtima pandud TKS § 1802 määrab küll, et §§ 17, 19 ja 20 kohaldamisel tuleb kinni pidada BES §§ 8, 9, 11, 12, 29—31, 41, 42, 207, 216 ja 509 reegleist, kuid ei sisalda viidet *negotiorum gestio* instituudi kohta käivaile normidele (BES §§ 4434—4448) ja eriti §§ 4444 ja 4445 reeglitele. Sellest aga järgneb, et Eestis kehtivate seaduste järgi *negotiorum gestor* pole õigusvõimustatud tõstma hagi kohtus selle isiku nimel ja ta õiguste kaitseks, kelle asjade ajamisele ta on asunud erilise volitusega. Pole aga *negotiorum gestor* ise seaduse põhjal selleks õigusvõimustatud, siis puudub tal ka õigus vastava volituse edasiandmiseks teisele isikule (TKS §§ 48, 250 ja 1813).

(RkhT toim. nr. 477—1934.)

Kui pärandajalt läheb üle pärijaile riigirenditalu kasustamisõigus rendilepingu alusel, kas peavad pärijad selle õiguse ülemineku pealt pärandimaksu maksma? Pärandusm. seaduse § 30 alusel, s. o. kui kinnisvara pealt?

Vastus: eitav.

Pärandusmaksu seadus, olles maksuseadus, ei või kuuluda laiendavale ega kitsendavale tõlgendusele. Kui selle seaduse § 1 räägib varanduste üleminekust, siis tuleb siin ülemineku all mõista varanduse sellist seisukorda, nagu see kuulus pärandijätjale. Järelikult, kui pärandijätja kasustas riigirenditalu rendilepingu põhjal, olgugi õigusega seda talu riigilt välja osta omandiks, seda ostuõigust aga polnud veel teostanud, siis ei läinud pärandijätjalt pärijaile üle mitte omandiõigus selle talu suhtes, vaid kasustamisõigus rendilepingu alusel ning õigus seda talu vastava summa eest riigilt osta omandiks. Sääraste õiguste seaduslikku hinda ei saa aga arvutada Pärandusm. s. § 30 p. 4 alusel, sest see norm võib kohaldamisele tulla ainult siis, kui põllumajanduseks kasustatud maa läheb pärimise teel pärandijätjalt tema pärijaile omandiks, s. t., kui selle talu suhtes pärandijätjalt toimub omandiõiguse üleminek pärijaile. Pole seaduslikku alust seda omandiõiguse ülemineku maksustamiseks kehtima pandud reeglit tõlgendada laiendavalt ja seda kohaldada riigirenditalu rendiõiguse ning omandiks ostmise õiguse ülemineku korral pärimise teel.

(RkhT toim. nr. 735—1934.)

Kas on kolmandale isikule kohuslik rendileping, mille järgi võlglane oma vallasvara hulka kuuluvad esemed panditab kreditorile, ilma et need esemed oleksid üle antud kreditori valdusse, vaid jäävad võlglase enese valdusse?

Kuni 1889. a. 9. juuli Kohtukorralduse seaduse kehtimahakkamiseni tundis BES tõesti ka vallasvara suhtes säärast panditamist, kus

pandiese jäi võlglaste enese valdusse edasi, nagu see oli ette nähtud BES §§ 1357, 1378, 1377, 1403, 1404 ja 1407—1409. Kuid alates momendist, millal kehtib 1889. a. 9. juuli seadus, tekkis siin oluline muudatus. Selle seadusega tühistati BES normid vallasvara hüpoteekide suhtes, milleks §§ 1336 ja 1569 ümber redigeeriti ja § 1357 juurde paigutati märge, milles väljendati, et edaspidi hüpoteeke võib teha ainult kinnisvarale. Järelikult vallasvara suhtes on sellest ajast olemas ainult üks panditamisviis, nimelt käsipant, mis eeldab, et pandiese läheb kreditori valdusse tema nõude kindlustuseks ning säärane tahe asja üleandmisel on otseselt väljendatud. Seega pandilepingu enese sõlmimine ei loo veel kreditorile võlglaste teatava vara suhtes pandiõigust, vaid see õigus tekib momendil, mil vastav ese panditamise eesmärgiga võlglaste poolt anti tema valdusse (BES §§ 1336, 1469, 1470). Mõningad erandid säärasest panditamisviisist on loodud hilisemate seadustega. Nii on näit. RT 1920 — 65/66 avaldatud seadus väikelaenuasutistesse ja vastastikustesse krediitühinguisse puutuvate määruste muutmise kohta, mille § 2 juures olev märge võimaldab laenuasutisele jätta laenaja kätte tema kohustuse kindlustuseks panditud vallasvara tarvitamiseks, kuid tingimusel, et selle vara kohta kahe tunnistaja juuresolekul koostatakse nimistu ja asjadele pannakse külge panditamismärgid. Sama norm ühistegeliste krediitasutiste suhtes on ette nähtud RT 1932 — 31 avaldatud Krediitasutiste seaduse § 65, kuna hariikkude kommertspankade suhtes sama seaduse § 11 järgi vallasvara pandiksvõtmine võib toimuda vara üleandmise teel pangale. Samuti on ette nähtud RT 1924 — 77/78 avaldatud Laevakinnistuseseaduse § 5, et kinnistatud laevu või nende mõttelisi osi võib panditada laeva valdamise üleandmiseta, mis panditamist nimetatakse laevahüpoteegiks. Kuid need on ikkagi ainult erandid üldreeglist, mis on kohaldatavad ainult eriti kindlaksmääratud juhtumite suhtes ja mis ei salli laiendavat tõlgendamist. Seega, välja arvatud eriseadustes ette nähtud erandid, vallasvara panditamine BES §§ 1336 ja 1469 järgi võib toimuda ainult vara panditamise eesmärgil üleandmisega kreditori valdusse. Seda reeglit ei kõiguta millegagi BES § 3767, kus on öeldud, et kreditor võib panditud eseme anda *precarium*'i alusel võlglastele kasutamiseks, milleks tuleb sõlmida endastmõistetavalt vastav leping ja panditud ese peab olema kreditori valduses, kes selle võib siis enda käest võlglastele juba anda *precarium*'i alusel kasutamiseks.

(RkhT toim. nr. 322 — 1934.)

T. G.

Vastutav toimetaja: F. Karlson. Väljaandja: Tartu Õigusteadlaste Selts.
